

SİVAS
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği Ana Bilim Dalı

**TÜRKİYE'DE EBELİK EĞİTİMİ SÜRECİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE
EBELİK EĞİTİMİNİN DEVLETE VE KİŞİYE MALİYETİ**

Yüksek Lisans Tezi

FİGEN ŞAFAK

SİVAS

Mayıs 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği Ana Bilim Dalı

**TÜRKİYE'DE EBELİK EĞİTİMİ SÜRECİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE
EBELİK EĞİTİMİNİN DEVLETE VE KİŞİYE MALİYETİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FİGEN ŞAFAK

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Sezgin ZABUN

SİVAS

Mayıs 2019

KABUL ONAY

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1. Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
2. Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
3. Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
4. Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza

Figen ŞAFAK

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada konu seçimi ile tezin bitimine kadar geçen sürede; bilgi ve desteklerinden dolayı değerli danışman hocam Dr. Ögt. Üyesi Sezgin ZABUN'a en içten duygularıyla teşekkür sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca Dr. Öğr. Üyesi Naim KARAGÖZ hocama teşekkürlerimi sunarım. Benimle beraber ders aşamasından tez bitimine kadar destek olan sevgili eşim Bekir Şafak'a ve fedakarlık gösteren çocuklarım Miraç Efe Şafak, Zeynep Şafak'a çok teşekkür ederim.

Figen ŞAFAK

Sivas-2019

ÖZET

Bu araştırma yeryüzünde ebelik mesleği ve eğitimi hatta ebelik eğitimin maliyeti hangi süreçlerden geçtiğini saptamak amacıyla yapılmıştır. Ebelik mesleği, sağlık alanındaki sorunların çözümünde toplumda rol model olan meslek grubu olmaları nedeniyle sağlıklı yaşam biçimi davranışları konusunda bilgi düzeyleri önemlidir. Ebelik eğitim müfredatı geçen zaman içerisinde düzenlenmesiyle sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının kazanılmasını sağlamıştır.

Daha önce bu konular hakkında yapılan araştırmalarda genellikle ebelik eğitiminin nasıl geliştiğini ve bu gelişim sürecinde ekonomik harcamaların boyutları incelenmiştir. Bu çalışmada, malzeme bakımından ebelik eğitimi ve eğitim harcamaları araştırılmıştır. Eğitim harcamalarının maliyetine değinilmiş, ortaya çıkış amaçları açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Ebelik, Maliyet

ABSTRACT

This study midwifery education in the world and Turkey and the cost of midwifery training has been conducted to determine which passes through the process. The level of knowledge about healthy lifestyle behaviors is important because midwifery profession and occupational group are role models in the society in solving problems in the field of health. The midwifery education curriculum has been organized over time and has ensured healthy lifestyle behaviors.

Previously, research on these subjects generally examined how midwifery education developed and the dimensions of economic expenditures in this development process. In this study, midwifery education and education expenditures were investigated. The cost of education expenditures is mentioned and the purpose of the study is explained.

Keywords: Education, Midwifery, Cost

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
İLGİLİ KAVRAMLAR VE EBELİK EĞİTİMİ	5
1.1. Eğitim Kavramı	5
1.1.1. Informal Eğitim	6
1.1.2. Formal Eğitim	7
1.1.3. Örgün Eğitim.....	8
1.1.4. Yaygın Eğitim	8
1.2. Ebelik Kavramı.....	9
1.2.1. Uluslararası Düzeyde Ebelik Kavramı	9
1.2.2. Ulusal Düzeyde Ebelik Kavramı	11
İKİNCİ BÖLÜM	13
DÜNYADA VE TÜRKİYEDE EBELİK	13
2.1. Dünya’da Ebelik Mesleğinin Tarihsel Gelişimi	13
2.2. Türkiye’de Ebelik Mesleğinin Tarihsel Gelişimi	17
2.2.1. Osmanlı’da Ebeler ve Ebelik Eğitimi.....	17
2.2.2. Cumhuriyet’in İlanından Sonra Ebelik Eğitimi ve Mesleği.....	19
2.2.3. Köy Ebe Mekteplerinin Kuruluşu	24

2.3. Türkiye’de Ebelik Eğitiminin Tarihi Gelişimi.....	26
2.3.1. Türkiye’de Ebelik Eğitiminin Amacı	27
2.4. Geleneksel Ebelik	28
2.5. Eğitimli Ebelik.....	31
2.6. Köy Ebeleri	33
2.7. Meslek Lisesi (Sağlık Koleji)	34
2.8. Meslek Yüksek Okulu Ebelik Eğitimi	35
2.9. Lisans Ebelik Eğitimi.....	36
2.10. Yüksek Lisans Ebelik Eğitimi	37
2.11. Doktora Ebelik Eğitimi.....	37
2.12. ABD’de Ebelik Programları	38
2.13. Türkiye’de Ebelerin Sorumlu Olduğu Yasalar ve Yönetmelikler	40
2.13.1. Türk Ebeler Derneği Tarafından Hazırlanan Yasa Tasarısı.....	46
2.14. Yeterlilik Kavramı ve Ebelik	48
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	53
EBELİK EĞİTİMİN MALİYETİ	53
3.1. Harcama ve Maliyet Kavramı.....	53
3.2. Eğitimin Ailelere Maliyeti	55
3.3. Eğitim Maliyeti Analizi	56
3.4. Harcamaları Yapanlara Göre Maliyet.....	58
3.4.1. Ev İdareleri	58
3.4.2. Eğitim Kurumları	58
3.4.3. Devlet.....	58
3.5. Harcamaların Niteliğine Göre Maliyet	59

3.5.1. Yatırım Giderleri Maliyeti	59
3.5.2. İşletme Giderleri Maliyeti	59
3.6. Finansal Maliyet	60
3.7. Ödemelerin Harcanıldıkları Programların Maliyeti	60
3.7.1.Yapım ve Donatım	60
3.7.2. Genel Yönetim Giderleri	60
3.7.3. Personel Giderleri	61
3.8. Kamu Harcamaları ve Özel Harcamalar İçerisinde Eğitim Harcamaları ..	61
3.8.1. Kamu Harcaması Kavramı	61
3.8.2. Türkiye’de Kamu ve Özel Eğitim Harcamalarının Analizi	62
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	75
ÖZGEÇMİŞ	81

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1.	Eğitim Seviyelerine G6re 6đrenci Başına Eğitim Harcamaları	68
Tablo 2.	Finans Kaynağı ve Eğitim Seviyelerine G6re Devlet Harcamaları 2011-2017.....	70
Tablo 3.	Finans Kaynağı ve Eğitim Seviyelerine G6re Eğitim Harcamaları, 2011-2017.....	71
Tablo 4.	2006-2018 Yılları Arası Eğitim B6t6resi (TL).....	72

GİRİŞ

Yeryüzünde; yaşam alanlarında, sağlık hizmeti veren klinikler, veya merkeze uzak yaşam alanlarında insanlarla iç içe olan, her daim sağlık problemlerini gideren, birbiriyle bağlantılı olan sağlık bakımlarında hatta anne-çocuk sağlığı ve aile planlaması alanında hizmetli ebe ve hemşireler, insanların sağlık sorunlarını gidermek amacıyla kurulmuş önemli bir meslek grubundandır.

Yapılan bir çalışmanın, meslek olarak adlandırılabilmesi gibi bazı ilkeleri olması lazımdır. Bunun gibi ilkelerin ebelik mesleği için, lisans seviyesinde ve bilimsel ilkelere uygun eğitim, kişinin kendisine ait öğrendiği hazinesi, insanlara bakım, özerklik ve mükemmellik gibi listelenebilir.

Türkiye’de asıl sağlık bakımı, ilk olarak iyileştirmek, bireyin koruma bakımlarının sağlandığı aile sağlığı merkezleri ve toplum sağlığı merkezlerinde verilir. Merkeze uzak yerlerde anne-çocuk sağlığı bakımını üstlenen en değerli sağlık çalışanı ebelerdir. Ebelerin yurt mesafesinde hekim ve hemşireye oranla çok derli toplu dağılımları, kız ve çocuklara diğer sağlık görevlilerinden daha yakın görünmeleri gözlemlendiğinde, ebelerin doğum görevinin de çok etkili biçimde kullanılması gerektiği ortaya konulmaktadır (Beydilli, 2001:1).

Türkiye’deki ebelerin eğitim seviyelerinin farklı olmasından, mesleklerini algılamalarını ve mesleksel emeklerini özümsemelerini etkiler. Sağlık mesleklerinin gelişim düzeyi arttıkça, personel üstüne düşen görev, yetki ve yapmak zorunda olduklarının bilincine sahip oldukça, başka meslek gruplarının sahalarına girmesi kesin olarak kısıtlayacaktır.

Bütün meslek gruplarında olduğu gibi, ebelik ve hemşirelik işi de insanlar üzerinde negatif veya pozitif algılanabilir. Ebeler bir kişi ve meslek üyesi olarak kendisini görür. Kişilik kavramı, kişinin özel özelliklerini, gösterdiği veya gerçekleştirdiği görevler yönünden kendisini nasıl hissettiğidir. Bireyin kendisini nasıl bir kişi olarak görmesi ve tanımlaması diğerlerinin kendisini nasıl değerlendirdiği olayında ki fikridir (Çivi, 1989:3-4).

Dünya Sağlık Örgütü, ülke ihtiyaçlarını ve 2000 senesinde bütün insanlara sağlık planları bütününde mesleki rollerini üzerine almış deneyimli ebelere gereksinim duyduğunu söylemektedir. Ebelerin ülkelerinde ihtiyaçları sağlamada bütüncül bir yaklaşımla kişinin, ailenin ve insanların sağlık problemlerini bularak, hizmet sağlayacak ve her yerde hizmet yapabilecek koşullarda olmalıdırlar. 2002 senesinde Uluslararası Ebelik Konferansının teması; ebeler üreme sağlığının bir kişi hakkı olarak kabul edilmesi için kadınlar ile birlikte çalışmalıdırlar şeklinde belirlenmiştir (Çivi, 1989:3-4).

Dünya genelinde ve ülkemizde ebelik mesleği karşılaştırıldığında; ülkemizde Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nun ebelik mesleği ile ilgili yaptığı hizmet tanımlarına uymamaktadır. Dünya'da ebeler güzel hizmet sağlayan, kendi sınırlarında deneyimli, iş yapabilecek bilgi ve yeteneği olan, birlikteliklere değer veren, tek başına çalışabilen, kurallara uyan kişilerdir. Ebelik eğitiminde bu içeriğe sahip olan kişiler büyütülür. Ülkemizde ebelik eğitiminde mühim problemlerin olduğu söylenmektedir. Bu sebeple; eğitim ve çözülmesi güç olan işlerin içinde ebelik dalında eğitim alan yeni neslin deneyimlileri olacak talebelerin ebeliği tercih etmelerini sağlayan etkilerin bulunması, meslek hakkındaki negatif ve pozitif fikirlerin bilinmesi, mesleğin toplumsal imgesi hakkında bilgi sağlanması ve deneyimli ebelik eğitiminin hedeflenmesi bakımından değerlidir (Erdil, 1994:1).

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'de ebelik eğitimi sürecinin tarihsel gelişimi ve ebelik eğitiminin devlete ve kişiye maliyeti;

- Eğitim ve ebelik kavramı incelemek,
- Eğitim programlarını ve
- Devlete ve kişiye maliyetini saptamaktır.

Sağlık alanında birçok meslek grupları ve dalları vardır. Bunlardan bir tanesi de ebeliktir. Bu mesleğin eğitim süreçlerinden, dünya'daki eğitim süreçleri ve ebelik eğitimin mali harcamaları açısından önemli bir konudur. Eğitim harcamaları eğitim seviyelerine göre incelenmiştir.

Hazırlanmış olan bu araştırma, konusuna bağlı olarak eğitim harcamaları ile ilgili örneklerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca ebelik eğitimi ve dünya'da ve Türkiye'de ilişkisi ile sınırlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ KAVRAMLAR VE EBELİK EĞİTİMİ

1.1. Eğitim Kavramı

Eğitim, kişinin doğduğu andan öldüğü zaman kadar geçen süredir. Bu sürekişilere bolca bilgiler kazandırır, becerilerini artırır, davranış edinmesini sağlar. Bunların öğrenilmesi süresi kişinin hareketlerinde bariz görülür farklılıklara sebep doğurur. Kişide davranış farklılığı, bireyin yaşadıklarından dolayı ortaya çıkar. Bu sebeple eğitim, kişide yaşadıklarından dolayı hareket farklılığı ortaya çıkarma vakti olarak adlandırılır. Farklı düşüncelerdeki eğitimcilerce ortaya çıkmış çok çeşitli eğitim tanımları olmakla beraber, bu tanımların üç ana maddesi vardır. Bu ana maddelerin birincisi, eğitimin bir süreç olduğu, ikincisi eğitimin bireyde hareket farklılığı ortaya çıkarmayı planladığı, üçüncü ise kişide hareket farklılığı bireyin yaşadıklarıyla beraber ortaya çıkacağı fikrindedir.

Eğitim; benzer sürede, kişinin insanların yapısı açısından şekillendirilerek, insanlara başışlanması konu alan ve genel olarak insanlarda oluşması beklenen farklılıkları tutum ve hareketler yansımasını hedefleyen düşüncelere de biçimlenmektedir. Yeni kuşaklardaki insanların hayata alıştıırken, ihtiyacı olduğu bilgiler, becerileri, sağ duyu ve sağlıklı bir kişilik yapısı sağlamasına destek veren bir yol olduğu söylenir (Afşar, 2009:86).

Kişinin ve kişilerin eğitim gelişimini barındıran, ekonomik kalkınmayı öne atan, kültür miraslarını saklayıp geliştirmek ileriki dönemlere kazandırılmasını amaçlayan ertelenmez ve vazgeçilmez çok değer bir süredir. Bu süre bir ülkenin zamanla nasıl geliştiğini ve ilerde geleceğinin hangi yönlerde etkileyeceğinin en büyük işaretidir (Karaarslan, 2005:1).

Eğitimin amacı, acemi ve bilgisi olmayan kişiyi, geleneksel ve modern ekonomiyi daha iyi bir biçimde kazanması sağlayarak, daha üretken hale gelmesini sağlamaktadır. Eğitimin temellerinden birisi de nüfus ve işgücü

yeteneklerinin geliştirilmesini hedefleyen ekonomik büyümeyi, üretkenliği ve verimliliği artırmaktadır (Tilak, 1989:10).

Başka yönden bakıldığında eğitimin, mikro genişlik kişi üstünde, makro genişliğe ise insanlar ve ülke içerisinde artı yönlü dışsallıklara sebep olarak, insanların rahatına değerli katkı sunmaktadır. Nitelikli bireyin kuvvetli eğitim yollarıyla birey ve bilgi birlikteliğin kaynaşması sonucu oluşmaktadır. En değerli insan sermaye bileşeni olan eğitim durumuna ilişkin yenileşmeler, insanların daha çok etkin çalışmaları, hatta işle ilgili problemleri kendisine göre hızlı ve akıllıca çözebilmelerine katkı sağlar. Öğretim çalışmaları içerisinde bulunan rehberlik, danışmanlık ve öğretme çalışmaları, tutumlu ve hedefli bir azmi gösterir. Bununla beraber yeryüzünde gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke eğitim yatırımlarını planlama ve uygulamada, milli gelirinin yüksek bir kısmını eğitim için ayırmaktadır. Sonuç olarak eğitimle beraber gelişim sağlayan ve gelişmeye açık olan bütün ülkelerin ekonomik olarak gelişmesinin gerçekleşmesini hatta bu büyümenin etkililiğini amaçlayan değerli bir değişkendir.

Birey hayatının değerli bir parçasını oluşturan eğitim, günümüz bilgi çağı ve postmodern insanların kültüründe kişilerin hayata hazırlama ve meslek öğrenmelerinde olmazsa olmaz bir olgu olarak görülmektedir. Aileden yola çıkarak okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kuramlarında devam eden eğitim, teorik ve uygulamalı yöntem ve teknikler çerçevesinde kişinin farklı çevrelerde davranış ve yeteneklerinin geliştirilmesi tanımını da içinde bulundurur. Eğitim tipleri formal ve informal olarak ikiye ayrılmaktadır (Çalışkan, Karabacak ve Meçik, 2013:32).

1.1.1. İnfomal Eğitim

Formal eğitimin aksine informal eğitim belli evreler çerçevesinde yürütülmemektedir. İnfomal eğitimi kişinin sosyalleşme, kültürlenme sürecini barındırmaktadır. Bu bağlamda kişi insanlar arasında etkileşimde bulunduğu aile, dost toplulukları, haberleşme unsurları vb. çeşitli faktörlerden kazandığı bilgiler informal eğitimin kapsamındadır.

İnformal eğitimde yukarıda da belirtildiği gibi bilgi kaynakları çoğu zaman profesyonel değildir. Bu eğitim türü genellikle kontrol edilemez bir özellik taşır. Birey kendi adına lüzumlu ya da lüzumsuz pek çok bilgiyi bu yolla bilgi alışverişinde bulunduğu ortamdan alır, informal eğitim özelliklerini şu şekilde vermek mümkündür.

- ✓ Belli bir hedefe yönelik olmayıp gelişi güzeldir,
- ✓ Öğreticiler profesyonel değildir,
- ✓ Kişi olumlu hareketlerin yanı sıra olumsuz hareketlerde kazanır,
- ✓ İmitasyon ve izlemeye odaklı gerçekleşir,

1.1.2. Formal Eğitim

Formal (biçimsel) eğitim öncelikle amaçlanan hedeflerin izinde dengeli sistematik şekilde çocuklara, gençlere ve yetişkinlere yöneltilen eğitim manasına gelir. Biçimsel eğitimin ortam düzeni ve eğitimcinin deneyimli kişiler olması lazımdır.

Biçimsel eğitimi özelliklerini şu şekilde vermek mümkündür.

- Belli başlı hedefe yöneliktir,
- Profesyonel bireyler aracılığıyla yürütülür,
- Planlı ve programlıdır. Ulaşılmak istenen amaçlar belirlidir,
- Bilgi ve beceri kazandırma kişisel çevre içinde uygulanır,
- Eğitimin her süresi, aşaması gözlenir.

Türkiye’de formal eğitim kuramlarını örgün ve yaygın eğitim kurumları olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu öğretim yerleri hedef, yapı ve izlenilen belli bir sonuca doğru gidişi açısından birkaç değişiklik sunmaktadır. Fakat yetişmelerini sağlamak, yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitim kuramlarında yapılan aktiviteler biçimsel eğitimin değerlerini yansıtmaktadır.

1.1.3. Örgün Eğitim

Düzenli, yöntemli ve planlı olarak yapılan, belirli bir yaş ortalamasındaki kişilere, milli eğitim bakanlığı hedeflerine nazaran hazırlanmış eğitim sistemi okul himayesi altında dengeli ve düzenli olarak yapılan eğitimidir. Çocukların gelişmesini sağlayan, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim sistemli ve programlı olarak işlenmektedir.

Örgün eğitim iki temadan oluşmaktadır. İlk olarak, bütün bireylere sunulması mecburi temel eğitim, diğeri ise büyümenin özelliklerine göre hazırlanan ve kişilerin ilgisi ve yetenekleri bakımından faydalandıkları temel eğitim sonrasıdır.

1.1.4. Yaygın Eğitim

Günümüzdeki etkili eğitimin düzenli eğitim çevresinde hatta dışarısında yapılan değişik eğitim programlarının hepsini içerisine almaktadır. Geniş eğitim sınır, hedef ve işlevi, eğitim sisteminin belirli hedefleri hatta temel kurallarına faydalı olarak düzenlenir. Buna benzer yöntemleri düzenli eğitim yöntemine hiç girmemiş, başka bir aşamasında uygulanan veya dışarısından eğitmek, bireylere lazım olan bilgiyi ve beceriyi sağlamak, toleranslı ve değerli olma düşüncelerini farklılaştırarak yeni ve geçerli hareketlerini geliştirmektedir.

Yaygın eğitim, insanlara ilk olarak okumayı ve yazmayı, Türkçemizi öğretme gibi dönemin bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ilerlemelerine uyumlu olması; milli kültür önemini sağlayan koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve benimsetici; birlikte yaşamayı, destekleşme, takım çalışması, anlaşma, birleşme düşüncesi ve huy edindirici; yarasız sürelerini yorumlama, nitelik artırma, ekonomik bünyesini geliştirme, meslek kazanma, meslekte ileriye gitme imkanı tanıma; bu nedenler bireyin gücünü hazırlayıcı; düzenli, iyi ve sağlıklı kişi ve kişiler durumuna gelmeyi destekleyici çok farklı etkinlik, yaygın eğitimin sınırı içindedir. Günümüzde etkili eğitim, bütün ülkelerin özümsemiği eğitim felsefesine, eğitim ele alış biçimi ve eğitimden hedeflediği sonuçlara göre planlanmakta ve uygulanmaktadır. Yaygın eğitim, insanların ihtiyaçlarına, insanların ilgi ve

isteklerine ve hizmet ele alış biçimlerine oranla, onları farklı bakımdan etkinliğini sağlamak hedefiyle kararlaştırılmış yazılımların sınırları içinde verilmelidir. Türkiye’de etkili eğitim uygulamasında ilerleme noktasını insanların gereksinim ve ricaları oluşturmaktadır. Bundan dolayı etkili eğitim okul dışında bulunan yetişkinlere, onların gönüllü olarak katılacakları programlar halinde götürülmektedir.

1.2. Ebelik Kavramı

1.2.1. Uluslararası Düzeyde Ebelik Kavramı

Ad olarak Ebe ismini Ortaçağ İngilizcesinde anlamı kadın ile olan midwife kelimesinden almaktadır. Ebenin farklı tanımları yapılmıştır. Çoğunlukla ebe; gebe/doğum yapan kadınlar ve aileleri ile gebelik/doğum süreci bilgilerini paylaşan kişi olarak tanımlanmıştır. Çok eski zamanlardan itibaren bayanlar kendilerinin doğum anında birbirlerine destek olmuşlardır ve bundan sonucunda yeryüzünde ebelik mesleği adı altında çıkmıştır (Kayacı, 2006:15).

Batı dillerinde ebe kelimesi karşılığında kullanılan Midwife kelimesi aynı zamanda Ebe anlamındadır ve eski Sakson dilinden gelmektedir. Sade anlamıyla, doğruca bir bayanla bir arada bulunan bayan demektir (Beydilli, 2007:13). Ebe, bayanın hamileliği ve doğumu esnasında onunla birlikte olan çocuğu ve aile fertlerini her yoldan destekleyendir (Çiçek, 2009:5).

Bunların dışında çok farklı kültür, inanış ve dillerde de ebe sözcük anlamı olarak değişik kelimelerle ve farklı anlamlarla kullanılmaktadır. Doğum, normal fizyolojik bir olay olmasına rağmen doğum anında bayan, tarih boyunca sürekli başkalarından güç ve yardım almaya ihtiyaç duyulmuştur.

Geçmiş dönemlerde kültürel gelişim zamanında bilgili bayanların doğum yapmasına imkan sağlamak için birkaç zeki bayanları vazifelendirdikleri görülmüştür. Farklı dillerin anlamlarından da görüldüğü üzere, ebelik çok eski dönemlerden itibaren zeki, yetenekli bayanların yerine getirmeyi hedeflemiş bir iş olarak görmüş ve dünyanın bütün tarafında ebe, doğum yapan bayanın yanı başında olmuştur (Çiçek, 2009:5).

Dünyada birçok kurumlar tarafından ebenin tanımlanmıştır. Tanımlardan birkaçı şunlardır:

DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü)'nün açıklamalarına göre: DSÖ tarafından yayımlanan insan gücü istatistiklerinde ebe de sağlık personeli başlığı altında görülmektedir. Doğum anından itibaren sağlık hizmetlerini sunmada kilit eleman olan ebeyi, DSÖ şu şekilde tanımlamaktadır: Yürürlüğe giren ülkelerde onaylanabilir olması, ebelik eğitimi programı içerisinde yer alması öngörüldükten sonra, bu programı sorunsuz bitirmek ebelik mesleğini yerine uygulamak üzere kaydı (tescili) hazırlanan, veya yasal izin sahibi kişiye ebe denilmektedir (Hayran, 1998:186-187).

Doğum anından önce ebe doğum ve doğumdan ileri bir zamanda anne ya da anne adaylarını izler, onlara hizmet verir ve liderlik sağlar, doğum kavranışlarını kendi üstüne aldığı şekilde yönetir, yenidoğan çocuğa gerekli bakımları sağlar. Ebenin sağladığı bu emekler doğrultusunda, destekleyen önlemleri almak anne ve çocukta olduğundan farklı sebeplerin belirlenmesi, tıbbi çarelerin ve tıbbi destek olmadığı yerle de ilkyardım ve acil çarelerin alınmasını sağlar. Ebenin sağlık eğitimi öncülüğünde, hasta yönünden olduğu kadar, aile ve toplum yönünden de önemli sorumlulukları vardır. Bunun gibi işlerin çizgileri, doğum öncesi eğitimi ve anne babalığa hazırlıktan yola çıkarak, aile planlaması ve çocuk bakımına kadar gider (Eren ve Uyer, 1993:104).

UEK (Uluslararası Ebeler Konfederasyon)'nın açıklamasına göre; Gebelik sürecinde olan kadının, doğumdan önce ve sonra gerekli her türlü bakımlarını, anne ile birlikte korumayı amaçlamış, güvenilir ve sorumluluk sahibi kişiler olduğunu açıklamıştır. UEK, ebeyi sadece kadınlar için değil, toplum ve ailevi işeri yapan görevlisi olarak tanımlar (Akın, 2010:3).

UEK ve UJOF (Uluslararası Jinekoloji ve Obstetri Federasyon)u açıklamalarına göre, 1972 senesinde ebelik mesleğini, planlı programlı olarak sunulan eğitim sistemine katılmış, gerekli ebelik özellikleri kazanmış, yasal ebelik mesleğini yapması hususunda gerekli yasal izinleri almış; doğum ve doğumdan

sonra kadınların bakımını üstlenen, doğumların gerçekleşmesini sağlayan, bebekve çocuk bakımını yapan bireylerin sanatıdır (Koç, 2011:4).

1.2.2. Ulusal Düzeyde Ebelik Kavramı

Türk kültüründe ebe kelimesinin günlük hayatta çoğu zaman doğum yaptıran kadın, büyükanne, nine, anneanne veya babaanne gibi anlamlarda kullanıldığı bilinmektedir. Bu anlamlara bakıldığında genel olarak ebenin kadın ile ilgili anlamlara geldiği dikkati çekmektedir.

Ebe kelimesi Türk kültüründe bu anlamlarda kullanılırken, ebelik bir meslek olarak ulusal düzeyde çeşitli kuruluşlar tarafından tanımlanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na Göre: 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 36. Maddesinde yer alan Sağlık Hizmetleri ve Yardımcı Sağlık Hizmetleri Sınıfının kapsamı Mevzuatta şu şekilde belirtilmiştir: *Bu tarz, sağlık hizmetlerinde mesleki eğitim alarak gelişmiş hekim, diş hekimi, eczacı, veteriner hekim v.b memurlar ile bu hizmet alanında çalışmakta olan yüksek öğrenim görmüş fizikoterapist, tıp teknolojü, ebe, hemşire, sağlık memuru, sosyal hizmetler mütehassısı, biyolog, psikolog, diyetçi, sağlık mühendisi, sağlık fizikçisi, sağlık idarecisi ile ebe ve hemşire, hemşire yardımcısı, sağlık savaş memuru, hayvan sağlık memuru ve benzeri sağlık personelinin kapsar* (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2013:12).

Yataklı Tedavi Kurumlan İşletme Yönetmeliği'ne göre: Sağlık Bakanlığı Yataklı Tedavi Kurumlan İşletme Yönetmeliğinin 133. maddesinde de ebenin tanımı şu şekilde yapılmaktadır: *Ebeler, sağlık meslek okulu bitirmiş, doğum ve doğum kontrolü konusunda üstleneceği rolü eksiksiz yerine getirebilecek nitelikleri kazanmış, kendisini geliştirecek eğitimleri gerçekleştirmiş yardımcı sağlık çalışanıdır* (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2013:12). Aslında, 1983 yılında yayımlanan bu yönetmelik, ebeleri sağlık meslek okulu mezunu ve yardımcı sağlık çalışanı şeklinde ifade ettiğinden, bu yönetmeliğin güncelliğini yitirdiği ve şimdiki durumu yansıtmadığı söylenebilir.

Sağlık Bakanlığı'nın tanımları şu şekildedir: *Anne-çocuk sağlığı görevini gerçekleştiren; doğum öncesi doğum sırası doğumdan sonrası bakımlarını sağlayan, doğumu gerçekleştiren, aile planlaması uygulamasını, bireysel hijyen kurallarını besin ihtiyacı, ilkyardım, aşı, bulaşıcı, sosyal hastalıkların önüne geçme ve savaşa alakalı hususlarda bireye, aileye, halka sağlık eğitmenliği gerçekleştiren, sağlık hizmetlerinde kullanılan doğum, ölüm ile ilgili bilgileri toplayan, inceleyen, kişi ve kamu kurumları ile koordineli bilgi alışverişi gerçekleştiren, ahlaki davranışlarında örnek, Sağlık Bakanlığınca tescil edilmiş bir okulu bitirmiş meslek personelidir* (Kitapçioğlu, 2000:21).

Türk Ebeler Derneği tarafından hazır duruma getiren ebelik kanun tasarısı'na göre: Türk Ebeler Derneği aracılığı ile hazırlanmış ebelik kanun tasarısının 4. maddesinde ebenin tanımı şu şekilde yapılmıştır: *Ebe; hamilelik, doğum, doğum sonrası ve yenidoğan durumlarında takip, bakım, danışmanlık ve eğitim hususlarını gerçekleştiren, doğal doğumları ve hekimin bulunmadığı durumlarda makat doğumları gerçekleştiren, gerekli durumlarda epizyotomi yapan ve acil anlarda gerekli müdahaleleri yapan, anne çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerini gerçekleştiren, kadın, aile ve toplum sağlığının iyileştirilmesi ve korunması için ebelik faaliyetleri ile giderilebilecek müdahaleleri tasarlayan, gerçekleştiren, analiz eden, kontrol eden ve idare eden sorumlu sağlık personelidir* (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2013:13).

Bunun dışında ebeler, temel sağlık bakımları sınır içerisinde, aşılama, 0-6 yaş arası çocuk hizmeti ve gözlemi, bulaşıcı hastalıkları kontrol altına alınması konusunda görev alır (Türk Ebeler Derneği, 2013:9). Uluslararası ve ulusal düzeyde kuruluşların yaptığı tanımlara bakıldığında, temelde ebenin gebelik, doğum, doğum sonrası ve yenidoğan bakımı ile ilgili sağlık hizmetlerine yönelik tanımlarının yapıldığı dikkati çekmektedir. Bununla birlikte, uzmanlığına başvuru ve eğitim konularında sadece kadın için değil aile ve insanlar içinde değerli görevleri olan ebenin geniş bir görev tanımlamasının yapıldığı da görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYEDE EBELİK

2.1. Dünya’da Ebelik Mesleğinin Tarihsel Gelişimi

Ebelik, toplumun doğuşu ile başlamış yeryüzünün en eski mesleklerindendir. Çok eski zamanlarda doğum doğal olarak sağlanan bir vaka durumuna geçtiği görüldüğü için önceleri hekimlik eğitimi görmemiş, bilgilerini ve yeteneklerini tecrübelerle sağlamış kadınlar birbirlerine yardım ederek doğumları yaptırmışlardır. Ebelik kelimesi yıllar boyunca, anneden kızına geçmiş ve gelişmekte olan bir meslek dalı olmuştur. Ebeliğin uygulama alanı çok daha geniş olmasına rağmen sadece doğum olarak görülmüştür. Doğuma yardım eden kişi kalıpları ile kullanılmış olan ebelik, zaman ve ülkelere göre değişim dönemleri göstermiştir.

Önceki dönemlerde Asurlular, Çinliler, Mısır’da, eski Yunan’da, Hititlerde, Yahudilerde ve Romalılarda ebelik işi bulunmaktadır. Ebelik işi ile kadın hastalıkları ve doğum uzmanlıkları ilk zamanlarda salt meslek durumundaydılar. Çin’de bir ebenin toplumsal konumu prenseslerden daha yukarıda tutulmuştur. Bir Mısır Tapınağın’da Kleopatra’nın en az beş kraliyet ebesinin yardımı ile doğum yaptığı gösterilmiştir (Eren ve Uyer, 1993:94).

Milattan Önce (M.Ö.) 5000 yıllarına ait fotoğraflarda eğilmiş soluşunu içinde tutarak kendini zorlayan kadınlar ve yanında onlara destek veren ebe fotoğrafları mevcuttur hatta kutsal kitaplarda da ebelerden söz edilmiştir (Akın, 2010:3). Milattan önce 4000 zamanlarda, Sümerler döneminde, doğum yaparken kadına özgü işaret olarak Analık ve Merhamet Tanrıçalarının uyguladığı onaylanmıştır (Beydilli, 2007:15).

1560 senesinde Fransa kralı 3. Henry ebelik öğreniminde belirli ölçüleri sınırlayarak ebelerin mülakatlara girmesine imkan tanıdı. Bu yasalara uygun olarak ebeler sadece pratik eğitim değil benzer süreçte kadın beden yapısı konusunda da eğitim alıyorlardı. III. Henry, ebelik ölçülerini de belirlemiştir.

Eğitim sonrasında ebe kişileri, Kraliyet başhekimi liderliğinde “*ebe oğretmenlerin ve doktorların*” önünde sınav yapıyorlardı. Sınavı kazan kişilere çalışma dokümanı veriyorlardı. Bu kişiler kapılarının önüne anne ve bebekten belirleyerek ebelik işaretini takmaya ve ebellekle uğraşmaya uygunluk sağlanıyorlardı.

Elizabeth Cellien 1616’da hastane ortamında doğum ve lohusalık kısmını oluşturmuştur. 1640’da gösterilen *Practica of Physics* adlı eserde doğumu daha hızlı bir şekilde gerçekleştirmek için bir takım iyileştirici maddelerden söz edilmiş ve kloroform ebellekte uygulanmıştır. Jean Liobaut 1649’da Cenovalı ebelere doğumu hafifletmek için Simfisiz Pubis eklemine genişlemesini sağlamak için izlenen düzenli yolu söylemiştir. Fransa’da XVI. yüzyılda Paris’de Hotel Dieu’da ilk ebelik okulu kurulmuştur. 1668’de Mauriceau, ünlü ebelik kitabını yazmıştır.

1701’de İngiltere ve Fransa’daki ilerlemeye koşut ilerleme Almanya’da da başlamıştır. Justine Siegmund’in ebelik hakkında talebe-oğretici konuşması biçiminde bir kitap yazmıştır. 1733’te “Marie Louise La Chapalle” isimli ebelik hocası forseps tasarısındaki yöntemi ile ünlenmiş üç cilt halinde bir kitap ortaya çıkarılmıştır. 1773-1841 Marie-Anne Bouvin bol şekilli bir ebelik kitabı yazmıştır. Fransa’da “Baudelockue” 1775’te “Doğum Sanatının Esasları” eserini yazmıştır. 1819’da Laennec steteskopu bulmuş ve ilk kez obstetride uygulamıştır. İngiliz Sir J.V. Simphson (1811-1870) forseps ve kloroformu obstetriye sokmuş ve 1857’de Kraliçe Victoria’nın kloroformu resmen onay vermesiyle ebelik bilimsel alanda gelişmiştir.

Geçmişte ebelik Avrupa ve Amerika’da değişik ilerlemeye yol açmıştır. Geçmişte en meşhur ebe görevlisi anne Hutchinson isimli İngiltere’de yaşam süren bir kadındı. Ortaçağdan 1800’lü senelere ebelerin sihirbaz olduğuna inanılmış ve çalışma alanlarında ilerlemeleri durdurulmuştur. Hatta o senelerde ebeliğin Amerika’daki ilerleyişi ekonomik sorunlar yol açtığı ebelik eğitimi de etkiye uğramıştır. Ebellek değişik kurallara eğitim ve düzenine sahiptir. 1871’de uzman hemşireliğin ilk adımları atılmadan önce uzman ebellek bakımları oluşmasını sağlanmıştır.

Bunların sonucunda bu belirleyici kurallar başka sağlık uzmanı hemşirelik ve ebelik bakımlarının ilerleyişine yol ağmıştır. Amerika'da 200 sene uzmanlaşmamış biçimde ebelik işi gerđekleřtirilmiřtir. 1900'ler de Avrupalı ebeler uluslararası lisans alıyorlar, Amerikalı ebeler ise zorluk iğindeydiler. 1910-1935 dđnemleri arasında ebelik eğitimi olđutlđ hale getirme yargısı gerđekleřti ve John Hopkins Üniversitesi ve Chijogo Üniversitesi birlikte alıp emek harcayarak ebelik ve hemşirelik eğitimin yapıldığı yerlerin problemlerini gđz önüne aldılar. Amerika'da farklı, servisler açılarak ebe ve hemşire bđyütılmeye başlandı, ileriki senelere fakólte ve master derecesinde eğitim sunulmaya çalışıldı. Eğitimin derecesi yükseldikçe doğumlardaki yaşamın sona ermesinde yavaş yavaş dđřme sağlandı (Kayacı, 2006:26).

Geçmiş senelerde dđnya genelinde farklı uygulamalarda ebelik öğrenimi sağlanmıştır. Birkaç devletlerde ortaokuldan sonra lise seviyesinde bir ebelik ğrenimi (Türkiye, Yunanistan) birkaçında liseden sonra (ABD-İngiltere) 6-8 aylık ebelik kursları veya 18-24 aylık master uygulamaları olarak uygulanmıştır. Batı devletlerinde görüldüğü gibi birkaç devletlerde ise yalnızca hemşirelik öğrenimi görmüş bireylerin ebelik görevinde olduğu görülmüştür. Bunun gibi değişik tasarılar ebelik işine farklı sorunlar açmıştır. Devletlerin niteliğini saptamak, direk başlangıcı lisans seviyesinde ebelik eğitiminin hemşireliğe bağlı olamayan Fransa, Finlandiya ve Türkiye'de sunulduğu gözlenmektedir (Beydilli, 2000:38).

Batı ve Güney Avrupa devletlerinde başka devletlere benzer ebeler birbirine bağlı olmayan role sahip olup, otonomi ve uzmanlık bakımında ilerlemiş olduğu görülmektedir. Teorik ve pratik eğitimin adil aşamada değerli olduğu İngiliz ebelik öğrenimi hemşirelik öğrenimi sonrasında İngiltere'de ebelik eğitimi hem hemşirelik eğitimi sonrası özel derslerle hatta direk giriş uygulamalarıyla sunulmaktadır.

Amerikan ebelik öğrenimi, minimum üç sene öğrenim görerek büyüyen lisans diploması almış ebeler ve hemşirelik öğrenimi üstüne 18 aylık öğrenimle yetiştirilen hemşire ebeler olmak üzere iki etap da yapılmaktadır. Diplomasını almış ebeler kendi evlerinde ve bir çok doğum kliniklerinde görevini yapabilmekte,

Lisans mezunu ebeler evde ve doğum merkezlerinde doğum yaptırabilmekte, istediği gibi görev yapmakta hatta tedavi edici maddeleri kullanış biçimlerini reçete olarak vermektedir. Bunun sonucunda ebeler daha düzenli hizmet sunmaktadır. ABD’de 3 farklı ebelik programı kullanılır. Bunlar;

- ✓ Resmi belgeli Ebelik Hemşirelik (CNMs) ve belgeli Ebeler (CMs)
- ✓ Akademik dereceli veya resmi belgeli (doğrudan giriş) Ebeler belgeli uzman Ebeler (CPMs)
- ✓ Ebelik işinden olanaksız / tecrübeli bireyler (Kayacı 2006:41)

Resmi belgeli Ebeler: ABD ebe-hemşire meslek okuluna seçilmiş uygulamalar hizasında eğitim görürler. Belgeli ebeler hemşirelik ve ebelik kurallarına gereğince eğitim verilir, lakin asıl hedef ebelik işi görevleridir. Öğrenim uygulamaları ebe ve hemşireler aracılığıyla ilerletilir, özel olmayan üniversite veya sağlık öğrenim alanlarında sunulur (Kayacı, 2006:41).

Bölgelerin bir çoğu ebe-hemşireler görevlendirilebilmesi için master seviyesi gözetilmektedir. Bu sisteme girebilmesi için lisans mezunu olması gerekir. Bu sistemlerde lisans ebe-hemşire talebelerinin gördüğü dersleri tekrardan sinava tabi tutularak başarı elde eden öğrencileri mezun edip diploma vererek ebe durumuna gelmektedirler.

Bu programlar:

- ✓ Bir senelik belge uygulaması
- ✓ İki senelik Master uygulaması
- Ebelik
- Halk Sağlığı
- Hemşirelik

Akademik dereceli veya resmi belgeli ebeler: Meskenlerde veya doğum kurumlarında görevlendirilir. Öğrenimlerini kurumsal eğitim kurumlarında, kurumsal kurslar kendi çalıştıkları yerler ve stajyerlikleri tamamının birleşmesi sonucunda alırlar. En az gereksinim, kanıtlanmış tecrübeleri ve şart olan sınavı geçmeleri gerekir (Beydilli, 2000:44).

Meslekten olmayan ya da deneyimli ebeler: Bu aşamadan çok fazla tecrübesi ve çok iyi bir eğitimi olan ebeler bulunur. Ama bu ebelerin genel eğitim almadıkları için diplomaları olmamıştır. Fakat az gelişmiş bölgelerde diploma istenmediği için işe başlamışlardır (Kayacı, 2006:39).

Bu hemşirelik sistemine bağlı olan ebelik eğitimi beklenen seviyede ebelik bilgisine ve yeteneğine hakim olduğu ebeler büyütmezken, hemşirelikte akademik eğitiminin ardından tercihli ebelik kursları eğitim zamanı ve harcamaların yükselmesi sebebiyle bu işi seçen ve işte görevlendirilen bireylerin miktarında düşüşler meydana gelmiştir. Bunun gibi sorunlar yüzünden gereksinimi karşılayacak ölçüde ve nitelikte ebe bulmak ve temel sağlık bakımları sınırlarında anne-çocuk sağlığına değer biçen devletlerde, ebelik öğreniminin DSÖ'nün ve başka insan iş yerlerinin hedeflerine yanıtta bulunacak seviyeye ulaştırılmasını sağlamak için uygulamalar yürütülmektedir (Türkiye Üreme Sağlığı Projesi, 2006:105).

2.2. Türkiye'de Ebelik Mesleğinin Tarihsel Gelişimi

2.2.1. Osmanlı'da Ebeler ve Ebelik Eğitimi

Ülkemizde ahlak ve geleneksel olarak doğum esnasında kadına kadından başkasının yardım edemezdi. Galatasaray Tıp Fakültesinde 1838'den başlayarak bilgi sistemlerinde doğum bilgisi dersi yer almasına karşın, öğrencilerin kolay uygulayabileceği bir doğum yeri yoktu. Erkek hekimlere yalnızca lüzum oldukça gidilir ve onların verdikleri önerilerden faydalanılır. Bu sebeple bir arada yaşayan farklı insanlar olduğu gibi Osmanlılarda da ebelik mesleği usta-çırak yoluyla öğrenilir,saygı ve tecrübelerle gidilen, geleneğe dayanan ve bayanlara ait bir meslek olduğu kabulleşmişti. Tanzimat dönemine kadar geçen sürede ebe ve

hemşire olarak görev yapan kadınların işleri ve öğrenimleri her defasında durdurulmuştur (Üstünel, 1971:74).

Osmanlı topraklarında yaşanan bütün insanların dili, dini, mezhebi, kültürel değişimlere rağmen ebelik deneyimle kazanılan ve bayandan bayana iletilen bir deneyimdi. Ebelerin etkinlikleri yalnızca çoğalma alanıyla sınırlı kalmamıştır. Sosyal meydan da pek çok hareketli görevlerde çalışmışlardır. Gebeliğin değişimine gidilmesinden sonra anneyi denetlemek, doğum süresini hesap etme, bebek malzemelerinin temin edilmesine, doğumu uygulamak faaliyetleri içerisindeydi.

Bunların dışındaki doğum zamanından birkaç hafta önce, süpürgeyle doğumun uygulanacağı yerden kötü ruhları süpürüp temizleme, sonra bir parça ekmek ve şekeri küçük bir kumaş parçasına sararak duvarlardan birine asma, bebeği tuzlama, hamamda kırklama gibi manevi ya da folklorik olarak isimlendirilebilecek bir dizi gelenek ve görenek kutlamalarla yerine getirirlerdi. Ebeler, sadece doğumla görevli değil, insanları yaşantısında rastlanan, tecavüz, zina gibi durumlarda, kızların yaşantılarını düzene geçirme hatta düşük yapması durumunda devletle birlikte hareket içerisindeydi.

Ebeler, kadınların gizli bilgilerini, mahreme önem vermeleri, kadınlarla daha yakın bir ilişki çemberi kurmuştur. Bu durumların görüldü gibi sadece doğurmaya yardımcı olmadıklarını, daha geniş yardım etkilerini gösterir. Lakin 20. yüzyılın başlarında ebelik mesleği değişmelere başlamıştır (Atıcı ve Erer, 1980:89).

Nüfusun sağlığına kavuşturmak ve çocuk ölümlerin yavaşlaması için 19. yüzyılın sonlarında klinikler, hastaneler ve sağlık merkezleri kurma çalışmaları başlamıştır. Nüfusun çoğunluğu kırsal yerde yaşadığı için özellikle köylere yönelik bir sağlık hazırlıkları başlatıldı. Türk annesi, köylü ya da şehirli olsa da geçmişi unutmamalı, çocuklarını annelerinden öğrendiği uygulamalarla değil, bilimsel ve modern bilgilerle büyütmelidir.

Ebelik eğitime atılan adımlar ve meslekî değişiklikler gündelik yaşama iletilmesi vakit sürdü. Ebeler, uyguladıkları iş üzerindeki denetimini kısmen yitirmeye ve özgürlüklerini kaybetmeye başladılar. Dahası ebelik önemsizleşti ve hareket etmek için erkek doktorlara gereksinim olan bir mesleğe girdi (Balsoy, 2015:215).

Ebelik okulu, Birinci Dünya Savaşı süresince öğretimini sürekli yaptırdı. Lakin mezunların Anadolu'da belediye ebesi görevlisi olmak istemediği için, 1920'de birkaç önlemlerin alınmasını mecburi kıldı. Bu kızlar, Kadırga Ebelik Mektebi yakınında yapılan Kızılay barakalarında iki yıl yatılı eğitime uygun tutularak, başka illerin ebe gereksinimi karşılanmaya çalışıldı.

Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesinin gösterdiği bu başarılarla ek olarak, yine aynı yıl, Doğu Anadolu'da, Kazım Karabekir Paşa önderliğinde, ebe büyütme yönelten birkaç girişimlere başlamıştır. Yenidoğan bebeklerde göz önüne çıkan hastalıklar ve ortaya çıkan ölümlerden yalnızca ebeler sorumlu tutulur. Bu kursların faaliyete geçilmesinden sonra uzak bölgelerden Erzurum'a gidemeyenler için üçün bir kurs düşünüldüğü açıklanmıştır. Bunun da Mayıs 1922 yılında açılacağı duyuruldu. Üçüncü kursun içeriğinin zenginleştirileceği, bu sefer değiştirilecek kursta çocuk hastalıklarının ve gereken bazı konunun daha anlatılacağı açıklandı (Duru, 1943:47).

2.2.2. Cumhuriyet'in İlanından Sonra Ebelik Eğitimi ve Mesleği

Ulusun egemenliği kendi eline almasından sonra kurulmasını sağlayan ekibi Osmanlı Devleti'nden sağlık sorunlarıyla dolu bir hazine ve nüfus teslim aldı. Devam eden harpler sonucunda hem özellik hem de kalite açısından işe yaramayan etkileri ve 1923'te 11-12 milyon olduğu söylenen yaşayan kişilerle göz önüne gelen problemlerin önde gelen sıtma, frengi, verem gibi bulaşıcı hastalıklar geliyordu. Hatta koruyucu ve iyileştirici sağlık bakımları yeterli olmayan ve insanların bu bakımlara kavuşması çok zorlaştı. Daha Milli Mücadele'nin önünde hükümete bağlı olmayan bir vekâlet olarak eklenen Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı), hepsine

özellik, eşit ve erişilebilir sağlık bakımı iletmek amacını ortaya koymak ve var olan problemleri ortadan silmek hedefiyle harekete geçildi (Apay, 2014:74).

Sağlık alanında işlem yapma yetkisi olan Dr. Refik Saydam bey tarafından devletin gereksinimleri hedeflenerek gerçekleştirilen sağlık uygulamalarında, düşünülen bütün maddelerin yıllarca çalışılarak gerçekleştirileceğini amaçlayan bu maddeler:

- Sağlık kuruluşlarını yetiştirmek
- Çok sayıda doktorlar yetiştirmek
- Hastaneler kurmak.
- Ebe yetiştirmek
- Az sayıda sağlık memurları yetiştirmek
- Doğum ve çocuk bakımevleri açmak.
- Verem sanatoryumu açmak.
- Sıtma mücadelesi yapmak.
- Frengi ve diğer içtimaî emraz ile mücadele.
- Trahom ile mücadele,
- Sıhhi ve sosyal teşkilatı köylere kadar götürmek.
- Halkın sağlık düzeyini arttırmak için sağlık ve sosyal işlerle ilgili kanunlar çıkarmak.
- Numune hastanelerinde çocuk klinikleri açmak.
- Bulaşıcı ve sosyal hastalıklarla mücadele için yabancı mütehassısları davet etmek.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Hıfzıssıhha Okulunu kurmak.

Yeni Türk Ülkesi oluşturulduğunda devletteki sağlık kişi gücün özelliği, kalite ve dağılımıyla ilgi önemli sorunlar vardır. Öyle ki, Başbakanlık Cumhuriyet kayıtlarında bulunan evrakta gösterildiği gibi 1923 senesinde Sıhhiye Vekâleti, İl Özel İdareleri ve Belediyelerin hizmetinde görev yapan sağlık çalışanlarının sayısı, 554 hekim, 560 sağlık çalışanı, 69 eczacı, 4 hemşire ve 136 oluşmaktadır. İsteddiği gibi doktor miktarı 1.967, başka sağlık çalışan miktarı ise

genel olarak (adı geçen evrak da şahsi iş yapan ebe, hemşire, sağlık personeli v.b. çalışanın sayısı tek tek gösterilmemiştir) 5.284 kişiydi. Rakamlarla “Türk ulusunun, ulus gençlerinin, çocuklarının sağlıkları, sağlamlıkları ve gürbüzlüklerini” sağlamak olanaklı değildi (Apay, 2014:89).

Sağlık Bakanlığı, insanların sağlık bakımlarının yapılmasında, özellik ve kalite çerçevesinde gereksinimi sağlıklı birey gücünü büyütme ve onların uyumlu ayrılması koşullarını hazırlayarak yararlı ve aktif olmadığını sezmekteydi. Bunun gibi sebeplerle Devlet de ki sağlık bireylerinin ağır ve yorucu emeklerle yapılan gereksinimi karşılayacak miktar ve özelliğe gidilmesi bir dizi önlemler alındı (Besim, 1933:14).

Devletteki ebe miktarının yükseltmeye ve ebelik öğreniminin özelliğini geliştirmeye yönelik adımlar, 18 Mart 1924 senesinde Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâleti bütçe konuşmalarında alındı. Müzakerelere de ilk adımlar hekim boşluğu ve bu boşlukların nasıl kapanacağı durumu üstünde durulmuştur.

Kadırga’daki Ebe okulları 1924 senesinde İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesine tabi tutulan, yine Okul Müdürü Dr. Besim Ömer Paşa’nın dümeninde öğrenim sunuyordu ve eğitim zamanı 2 senedir.

Öğrenciler iki senelik öğrenimlerini bitirip ve diplomalarını aldıktan daha ileri bir zamanda, ülkenin yönetim kuruluşları gerekli gördüğü mahallerde ve tercihan da ebe ekiplerinde açığı olan illerde, il özel kurumlarında, belediyelerde veya dispanserlerde 3 yıl süresince görev yapacaktır.

Başka bir sorunla öğrenimini yarıda bırakanlara yönetim kuruluşlarına oluşan masrafların geri ödenmesini üslendiğini, öğrencilerin aile fertlerinden, aile fertleri yoksa kişinin kendisinden sekreter üzerinden bir onaylama senedi alınacaktır.

Mektebe gitmek isteyenlerin sayısı fazlaydı ama kamu görevinde iş alanlar azdı. Bu problemin giderilmesi ve yatılı öğrenci büyütme fikirleriyle 1924 senesinde, direkt Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletine bağlı, İstanbul Şişli

Çocuk Hastanesi himayesi içinde, 50 kişilik bir “Ebe Talebe Yurdu” ya da başka adıyla “Leyli Kabile Yurdu” açıldı. Mezunları iki senelik bir zorunlu bakım yapmakla sorumlu tutularak, belediye ebeklerine ve ebek kapsamındaki diğer görevlere atanmaya başladı (Köker, 1997:214).

Ebelerin öğrenim sorunları 1925 senesinde TBMM’de tekrardan gözden geçirildi. Sıhhiye Bakanı Dr. Refik Bey, farklı illerden ortaokul eğitimi almış bayanların 25 kişilikten oluşan ekip İstanbul’da öğrenim gördüğü fakat İstanbul Ebe okulunu az gördüğünü, benzer yıl içinde bu okulun Anadolu’ya kurulacağını ve sayısının da 100’e yükseltileceğini dile getirdi.

10 Mart 1925 senesinde Sıhhiye bakanının gelir ve gider taslağı üzerinden konuşarak sonuç olarak, ebe bütme giderleri, 12.000 liradan 35.000 liraya yükseltilmesini kabul edildi. 1926 yılında ebe bütme giderlerine düşen tahsisat yükseltilerek 75.000 liraya ulaştı (Apay, 2014:89).

Avrupa yolculukları sırasında gördüklerini not almayı huy edinen Dr. Besim Ömer Paşa, 1927 senesinde benzer bir yolculuktan geldikten ileri ki zamanlarda Fransa’da ebek teşkilatı ve öğretimine üzerinde değindiği müzakereler, tetkikler ve konuya dair fikirlerini, ilk olarak meslek arkadaşları Dr. İsmail Derviş, Dr. Kenan Tevfik ve Dr. Tevfik Remzi Beylere anlattı. Sonrasında Ebe Mektebinin ıslahına ve var olan programın tadiline dair bir rapor hazırlayarak, Tıp Fakültesi Reislğine ve Sıhhiye Vekâletine takdim etti. Fakat Vekâlet, raporun içeriğinin ilerleyen zamanlarda önemle inceleyeceğini bildiren bir cevap vermekle yetindi.

Ebelerin çalışması ve öğrenim durumu, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletinin 1927 yılında gelir ve gider konuşmalarında konuşuldu. 11 Nisan 1927 yılında ilk konuşmalar görüşmeler öncesi söz alan Dr. Refik Bey, 1926 senesinde Sıhhiye Vekâletinin bulaşıcı hastalıklar üzerinde çalışmalarından, hastaneler ve dispanserlerin aktivitelerinden söz etti. Hemen sonra 1926 yılında yirmi beş ebenin okulunu bitirdiğini ve farklı yerlerde vazifelendirildiğini söyledi. 1927 yılı gelir ve gider tablosun da ebe bütme giderlerine 1.500 lira artış sağlanmasına ve

bu iş için gelir ve giderden 63.000 lira tahsis edilmesine karar verildi (Apay, 2014:91).

Ebelik mesleğinin uygulanmasına dair en önemli hukuki düzenleme 1928 senesinde yapıldı. 1210 sayılı “Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun”a göre yalnız ebe okulları mezunları ile tatbikat gördükleri hastanelerden yeterlik belgesi alanlar ebelik yapabilecekti. Benzer yasayla ebelerin herhangi bir alet kullanması, reçete yazması engelleniyor, doğuma engel durum ve sorunlarda mutlaka bir hekim çağırması gerektiği belirtiliyordu. Yine aynı yıl çıkarılan 22 Hususi Numaralı Tamim ile ebelik sanatını icra etmek üzere Sıhhat Vekâletine başvuracakların, başvuru gününe mesleklerini hangi suretle ve hangi yerlerde yaptıklarını dair tahkikat evrakı ile gelmeleri isteniyordu. Vekâlet lazım kontrolleri yaptıktan sonra eğer uygun görürse kadın-doğum uzmanı bulunan bir hastaneye adayları sevk edecekti. Burada üç ay zamanla eğitim alan ebeler; sıhhiye müdürü, hastane başhekimi ve kadın-doğum uzmanından oluşan bir heyet önünde hem uygulamalı hem de teorik sınava tabi tutulacaktı. Sınavda başarı elde edenlere Vekâlet tarafından ruhsatnameleri verilecekti (Uludağ, 2010:56).

1930 yılında hem koruyan hem de iyileştirici bakımları iletirmek için sunulan, bakım hizmetinde gidilen “Etimesgut Numune Dispanseri”nin doğum öncesi, esnası ve sonrasında sıhhi-sosyal destek sağlamak, süt çocuklarının sağlıklarına bakması, onları besleyip büyümesini aileye bilgi vermek gibi hizmetleri vardı. Dispanser ebesi, kuruma gidenlerin doğumlarını gerçekleştirmekle ve başhemşirelik göreviyle sorumluydu. Hatta belirli sürelerde mekan dâhilindeki köylerde yaşam süren gebelerin sayısını yükseltmek, gebelikte önem göstermesi lüzumlar, çocuk hizmeti ve beslenmesi konusunda sağlık öğrenimi sunmak, gebe kadınların doğumdan bir hafta önce dispansere yatırılmasını söylemek, doğum sırasında araya girme gerekenleri doğumdan önce Ankara Doğumevine gidip yatmasını önermesi gibi hizmetleri de vardır (Şehsuvaroğlu, 1968:58).

Ülkemizde ebelik mesleğinin hedeflenmesinde önemli vazifesi olan ve önemli bir aktivite uygulayan Dr. Besim Ömer Akalın, bir taraftan yabancı ülkelerde gözlediklerini yazdığı raporları yetkililere gönderiyor başka yönden de ele aldığı çalışmalarla ebelik öğreniminin hangi türde oluşması gerektiği hakkında düşüncelerini söylüyordu. Ebelik eğitiminin beklenen hedefe gelmemesinden rahatsız olan Dr. Besim Ömer Akalın, üzerinden seneler geçmesine rağmen bu bilim ve sanatta arzu edilen noktada ilerlemediğini sıkça dile getiriyordu. 1936 yılında “Türk Çocuğu Yaşatılmalıdır” ismiyle sunduğu çalışmasında, devlette geniş bir ebe okulu ve doğum evi kurumlarının ihtiyacı olduğunu, bu kurumlar olana kadar 3 büyük ilde ebelere sadece yatılı okullar ve yurtlar oluşturulması gerektiğini söylüyordu. Hatta doğum için ayrılan hastane yataklarının yükseltilmesi, ebelerin adı anılan hastanelerde görev hızlılığı uygulama olanağı sağlanması, bu yerlerde yetiştirilen öğrenimini bitirmiş ebelerin köylere gidinceye kadar şehrin bütün köşelerine dağıtılmasının değerli olduğunu söylüyor ve devlette bütün sene yüzlerce ebe yetiştirilmesinin değeri üzerinde duruyordu (Besim, 1933:38).

2.2.3.Köy Ebe Mekteplerinin Kuruluşu

1936 senesine denk devlette ebelik eğitimi sunan kurumlar, ilk olarak İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine bağlı bulunan Ebe okuluydu. Lakin bu fakülteden mezun olanlar kaza geçirenlere gerekli ilk yardım bile yapamıyor ve hatta köyler ebesiz kalıyordu. Şehirde büyüyen ve şehre bağlı kalanları köylerde görevlendirmekte oldukça zordu. Öğrenci sayısını yükseltmek amacıyla gereksinimlere yanıt vermek de olanaksız görünüyordu. Her ne kadar Sıhhat Vekâleti Tababetin İcrası Hakkında Kanunun tanıdığı olanakların doğrultusunda eskiden köy ve kazalarda belgesiz ebelik görevlileri doğum teşkilatı olan hastanelerde üç ay staj eğitimi vererek mümkün mertebe açığı doldurmaya çalıştı ama bu uygulama da maksadı yeterli olmadı (Üstünel, 1971:244).

Bu probleme az da olsa sonuç getirebilmek hedefiyle 1936 senesinde resmi bir değişiklik gerçekleştirildi. Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekâleti Teşkilat ve Memurin Kanunu ile Vekâletin teşkilat yapısı tekrar değiştirildi. Köy sıhhi

teşkilatı içerisinde köy hekimleri, köy sağlık korucuları dışında, köy ebelerine de yer verildi.

Farklı illerde bir okul gibi fonksiyon gören doğum evlerine köy ebelerini büyütecek teşkilata eklemeye makul görüldü. Bu kurumlar sadece buldukları il halkından değil komşu illerden de öğrenci kayıt yaptırabilecekti. Lazım olan köylere ve köy gruplarına göç edilecek ebeler, en çok 4.000 nüfusun doğum işlerine bakacak; ücret ve giderleri il hususi idare bütçesinden ya da köy sandıklarından karşılanacaktı. Bu kanunun 34. maddesinde ebe mektepleri iki seviyeli olarak sınıflara ayırmaktadır. Birinci seviyede ebe mekteplerinin tahsil müddeti en az iki yıldır. Bu mekteplere yalnızca ortaokulu tamamlayanlar alınacaktı. İkinci seviyede ebe mekteplerinin öğrenim süresi ise en az bir yıl olarak kabul edildi. Bu okullara ise ilkokulu bitirmiş olan veya bu seviyede öğrenim görmüş olduğunu kanıtlayanlar alınacaktı (Atıcı ve Erer, 1980:158).

Benzer olan kanunun 63. maddesinde ise sağlık kurumlarının kadın-doğum servislerinde okullu hemşire olmazsa bu kliniklerde sadece birinci sınıf ebe okulundan mezun Türk kadınlar görevlendirilmesi yer alıyordu. Hatta bu yasayla ebeler üç sınıfa bölündü. Üçüncü sınıfa, birinci seviye ebe okullarından çıkanlar atanabilirlerdi. İkinci ve birinci sınıflara, daha yukarıdaki sınıflarda atanmış sürelerini dolduran ve ehliyetleri usulen tasdik edilenler atanabilecekti. Birinci sınıf ebeler 20, ikinci sınıf ebeler 17, üçüncü sınıf ebeler 16 lira maaş ödenecekti.

1937 senesinde köy ebelerinin hizmetleri ve çalışma şartlarını daha detaylı olarak belirlenmesi amacıyla 19 maddeden oluşan, “Köy Ebelerinin Vazifeleri ve Sureti İstihdamları Hakkında Talimatname” hazırlandı. Buna göre Köy Ebe okulları direk olarak Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâletine bağlı olarak eğitim verecekti. Köy ebeleri okullarına alınacak öğrencilerin, okulun bulunduğu ilin ya da yakın illerin insanlarından olması gerekiyordu.

Eğitim zamanı 1 sene olan bu okullarda öğrencilerin giyim, yiyecek, yatacak yer ve eğitim malzemesi gereksinimleri okul tarafından karşılanacaktı. Aylık para yardımını da yapılacaktı. Devlet hesabına yatılı olarak okuyan öğrenciler, mezuniyetlerinden sonra, kendi köylerinde veya nüfusu 4.000'den fazla olmayan yakın köylerde dört sene zorunlu görevle sorumlu olmaktadır (Apay, 2014:156).

Köylerde kurulacak ebe okulları haberini sayfa bölümüne taşıyan Ulus gazetesi, bu girişimi köy ve köycülük işleri tarafından ele alıyor; hükümetin yeni ve güzel bir karar verdiğini dikkat çekiyordu. Nüfus siyaseti ve köylünün sağlığı bakımında çok ehemmiyetli bulunan ve güzel sonuçlar vermesine kesin gözüyle bakılan köy ebe mekteplerinin, 1937 mali yılı içinde faaliyete geçeceği de aynı haberde vurgulanan bir diğer husustu (Taşkıran, 1973:314).

2.3. Türkiye'de Ebelik Eğitiminin Tarihi Gelişimi

Ebelik tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Ebelik, eskiden ülkemizde anadan kıza geçen, görgü ve deneyime dayanan bir meslektir. Yeniden bir canlının dünyaya gelmesine yardımcı olmak, doğum ağrısı çeken bir annenin acısını dindirmek, aileye istek ve özlemlerle beklenen birinin katılımını sağlamak ebelerin toplum içinde saygın bir yer edinmesine yardımcı olmuştur.

İnsanların doğduktan bu yana tüm kültürlerde doğuma yardım görevi ebelere verilmiş ve ebeler, çoğu doğal yöntemlerden oluşan farklı tekniklerle doğuma yardımcı olmuştur. İlkel çağlarda bilimsellikten uzak olan ebelik mesleği, tıp alanındaki gelişmelere paralel olarak ilerlemiş ve günümüzde ebelik, bilim ve sanatı birleştiren bilimsel ve etik değerler üzerine temellenmiş profesyonel bir disiplin olarak tıp meslekleri içinde yerini almıştır (Arslan ve ark., 2008:78).

Tarih boyunca tüm toplumlarda ve uygarlıklarda insanoğlunun doğumu, özelleşmiş yardımcı kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Toplumda ebe olarak da tanımlanan bu kişiler, spontan vajinal doğuma, geleneksel yöntemlerle yardım etmeye çalışmışlardır, sonraki dönemlerde formal eğitimle ebelik mesleği uygulanmaya başlanmıştır (Arslan ve ark., 2008:80).

Ebelik eğitiminde günümüze gelinceye kadar geçirilen evreler özetle şöyledir. 1839 yılında, II. Mahmut'un Tanzimat Fermanı ile devam eden yenileşmelerinden biri de, Galatasaray'da bugünkü tıp fakülteleriyle eş değer Tıbbiye-i Aliye-i Şahane'nin açılmış olmasıdır. Bu Tıp Okulu'nun Fransız Nizamnamesi'nde, "Tıp Talebeleri ile Ebelere Mahsus", doğuma ait iki kürsü kurularak, ilk ebelik eğitimi başlamıştır (Beydilli, 2007:125).

1846 yılında, İstanbul'da Mekteb-i Tıbbiye (Tıp Okulu) de ebelik yapan hanımlara doğum bilgisi vermek üzere 2 yıl süreli ilk ebelik kursu açılmıştır. Bu kurslarda günde bir saat olmak üzere haftada 2 gün ders verilmiştir.

İlk Türk Asıllı Ebe Tayini, Fatma ve Nefise isimli Türk Ebelerin, maaş karşılığı tayin edilmesiyle gerçekleşmiş, ilk devlet ebeliği başlatılmıştır. Dr. Besim Ömer Paşa, kursa kayıt ve kabul koşullarını ve ders programlarını yeniden düzenlemiş, Türkçe bilmeyi ve 30 yaşını geçmemiş olmayı koşul olarak öngörmüştür. Ayrıca ebeliğin uygulamalı bir meslek olduğu ve hasta bakımı ile ilgili işlevi de içerdiği inancı ile geliştirilen ders programlarında gerekli düzenlemeler yapılmıştır (Güzeler, 2005:56).

2.3.1. Türkiye'de Ebelik Eğitiminin Amacı

Ebeler de mesleğini uygularken ya da görevlerini ortaya çıkarırken öğrendiği mesleki bilgi birikiminin dışında hem kendi özelliklerinden (yaş, eğitim, kültürel özellikler vb) hem de ekip üyelerinin özelliklerinden etkilenir. Özellikle ebenin görevlere yakın meslek grubu olan hemşirenin görevlerine felsefeleri, sorumlulukları ve görevleri açısından birbirine yakınlık göstermektedir. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yakın zamana kadar ebenin tek işlev ve rolünün "doğum yaptırma" olduğu düşünülmüştür. Geleneksel sağlık anlayışı içerisinde ebelik; hekim istemlerine göre gebenin bakımını veren, bilgi ve davranışları için hekimin yardım ve rehberliğine gereksinim duyan ve bağımlı rolleri olan bir meslektir.

Günümüz sağlık anlayışı içerisinde ise ebelik, bireyle birlikte bireyin gereksinimlerini/sorunlarını saptayan ve bakım işlevlerini yerine getiren, ekip anlayışı içinde çalışan, aldığı kararların sorumluluğunu üstlenen, bağımlı, yarı bağımlı ve bağımsız rollerinin farkında olan bir sağlık disiplini. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin ve sosyal alandaki değişimlerin hızlı olduğu çağımızda sağlık alanında yapılan çalışmalar, mevcut bilgi ve uygulamaların hızla değişimine neden olmuş, ebelikte bu değişimlerden etkilenmiş ve modern ebelik anlayışı gelişmiştir.

Bu anlayış doğrultusunda çağdaş ebelik; destekleyici, uygulayıcı, eğitici profesyonel, savunucu, yönetici, araştırmacı, ekonomist ve danışmanlık rollerini üstlenmiştir. Ancak ülkemiz koşullarında çağdaş ebelik rolleri istenilen düzeyde sergilenmemektedir. Rol belirsizliğinin en temel nedenleri; çağa uygun bir yasanın olmaması, farklı eğitim düzeylerinden mezun kişilerin ebe unvanını alması, farklı ebelik okullarında eğitim içeriğinin ve felsefesinin benzer olmaması ve ebenin rol ve görev tanımlarının yapılmamasıdır (Güler ve Gerçek, 2007:201).

Ebeler, resmi veya özel hastanelerde, dispanserlerde, sağlık ocakları ve sağlık evlerinde ya da bağımsız (özel) olarak görev alabilirler. Köylerde çalışan ebeler hizmet verirken sık sık seyahat etmek durumundadır. Ebe görev yaptığı sağlık kuruluşlarında belirlenen takvime göre nöbete kalmak veya vardiyalı çalışmak durumundadır. Bu meslekte çalışmamız koşulları genelde ağır olmasına karşın ülkenin her yerinde çalışma olanağı olduğundan iş bulma sorununun olmadığı söylenebilir.

2.4. Geleneksel Ebelik

Türkiye’de ebelik mesleğinin gelişimi Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır. Ebeliğin, Osmanlı imparatorluğundaki tarihi de Amasya Darüşşifasında görevli Hekim Şerafettin Sabuncuoğlu ile başlar. Osmanlı zamanında ebelik ve doğumla ilgili ilk yazılı kaynağın, Amasyalı Hekim Şerafeddin Sabuncuoğlu yönünden 1465 senesinde yazılan Cerrahiyetü’l Haniyye

isimli çalışması olduğu bilinmektedir. Bu kitap, İslam'da insan figürlü ilk tıbbi yazma eser olmuştur.

Doğum sahneleri ve doğum aletlerine figürlerde yer verilmiştir. Hekim Şerafettin Sabuncuoğlu 'Cerrahiyetü'l Haniyye' adlı eserinin doğum bilgisine ayrılan bölümünde; ebelerin yanılmaması için çocuğun rahim içindeki duruş şekillerini çok iyi bilmesi gerektiği, doğum ağrıları başlamışsa doğumu hızlandırmak için kadının sık nefes alması gerektiği, ıkınma sırasında nefesini tutması gerektiği öğütlenmiştir. Kadının yüz ifadesinden doğumun başladığının anlaşılması gerektiği, doğum başladığında da kadının doğum masasında oturtulması, su kesesinin ebe tarafından küçük neşter ile ya da ebenin tırnağı ile açılarak suyun akıtılması, sonra kadının karnının üzerinden sıvazlanarak çocuğun doğurtulması gerektiği anlatılmıştır.

Doğumda gecikme varsa, kadına müshilli lavman yapılması ve kadının ıkındırılması, aksırılması gerektiği anlatılmıştır. Normal doğumun baş geliş ile olduğu tespit edildikten sonra plesantaya da kordonun önde geldiği doğumlarda, baş ile beraber uzuvların geldiği doğumlarda ebenin yapacağı manevralar ve bu manevraların ebe tarafından nasıl uygulanacağı anlatılmıştır.

Bebek ölü ise, annenin durumuna göre bebeğin nasıl doğurtulacağı, doğurtulmadığı durumlarda bebeğin nasıl parçalanarak doğurtulacağı tarif edilmiştir. Plesanta zamanında ve normal doğmazsa, plesantanın elle nasıl doğurtulacağı tarif edilmiş ve gerekli önerilerde bulunmuştur (Özkan, 1990:78-81).

Osmanlı dönemindeki İstanbul ebeleri hakkında Pertev Paşa Hafidi Abdulaziz İbn-i Cemalettin'in 'Adat ve Merasim-i Kadime, Tabirat ve Muamelat-i Kavmiye-i Osmaniye' (Osmanlı Milletinin Adetleri, Eski Gelenekleri, Deyimleri ve Davranışları) adlı eserinde bahsedilmiştir. Bu esere göre, Osmanlı'da ebeler hitap ettikleri kitleye göre Sarayı Humayun Ebesi, Kibar Ebe ve Ahadı nas Ebesi olarak üç sınıfa ayrılmıştır.

Sarayı Humayun Ebeliği yani Saray Ebeliği; saray halkına hizmette bulunan, işin gereğine ve şartlarına göre dışarıdan da çağrılabilen, asıl saray içerisindeki ve anneden kıza geçerek devam eden ebelik olmuştur. Saray ebeleri rahat ve bolluk içerisinde hayatlarını devam ettirmişlerdir. Bu ebelere maaş bağlanmış, maaş dışında ikramiye, Ramazan harcı, bayram hediyeleri verilmiştir. Ayrıca padişahların, sultan ve saray halkından saygı görmüşlerdir.

Kibar Ebe ve aileleri de oldukça refah içinde yaşamışlardır. Evlerinde cariye ve hizmetçileri, huzur ve refah içerisinde yaşayacak oldukça iyi servetleri olmuştur. Kibar ebeler, yakın akrabaları dahil ebelik yapmak isteyenleri yanlarında doğuma götürerek ebeliği uygulamalı olarak öğretmişlerdir. Bu ebeler, halk tarafından tanınmış, şöhret kazanmış ve ün yapmışlardır. Zamanla her bir ebe belli bir alanda uzmanlaşarak, belli bir isimle İstanbul'da meşhur olmuştur. Ahadınas Ebeleri ise halkın içinde ve ücret almayan ebeler olmuşlardır (Beydilli, 2007:20-22).

Pertev Paşa Hafidi Abdulazizİbn-i Cemalettin'in eserinde anlatılan ebelere bakıldığında; Osmanlı döneminde eve, saraya, hatta hareme girebilen ve bağımsız çalışabilen en önemli sağlık elemanının ebeler olduğunu söylemek mümkündür. Yine, Osmanlı'da da ebeliğin kadına özgü bir meslek olarak kabul edildiği, ebelerin usta çırak ilişkisi ile yetiştirildiği, ebelik mesleğinin çoğunlukla anneden kıza veya yakın akrabalara ve diğer kadınlara aktararak geçen, görgü ve deneyime dayanan bir meslek olarak sürekliliğini koruduğu anlaşılmaktadır.

İstanbul'da hamile bayan bu ebelerden tanıdığı veya istediği bir ebeyi tutarmış. Ebe gebeyi arada bir yoklar, doğuma yakın pazartesi günü gelir. İkkinden önce bebek kıyafetlerini hazırlarmış. Ağrı tutunca ebe hanım doğuma çağırılmış ve ebe hanım vakit geçirmeden kumaştan yapılmış bohçasını içine gerekli malzemelerini koyup pamuktan yapılmış iplikle ağzını bağlayarak hazırlarmış. Ebe, doğum iskemlesini ve hazırladığı bohçasını acil olarak biriyle doğum olacak yere gönderdiği gibi, doğumdan sonra sokaktaki hayvanlara vermek için bir dilim ekmeği tülbent ile sararak cebine koyar, kendisine tahsis edilmiş sedefli, boyu kadar uzunlukta esasını(hükümetçe yalnız ebelere tahsis

edilen asa) da alarak mantosunu giyip doğuma davet edilen eve gidermiş (Özkan, 1990:87).

Ebe, doğum iskemlesini besmele ile evin kapısından sokarmış. İskemle gerekli odaya götürüldükten sonra, eşinden ayrılmış bir kadın veya bekar kızın desteğiyle ve besmele ile torbadan çıkartılır, mekanın kibleye karşı gelen yönüne konulmuş, ebe dışındakiler odadan çıkarılmış. Ebe, gebenin istediği iki kişi ile birlikte ebe doğumu yaptırır, erkekler de evden uzaklaştırılmış. Ebe doğumdan sonra lohusanın iki ayağını çapraz çeker, ter yatağına yatırır, lohusanın karnını sıkı sıkı bağlamış. Doğumdan sonra yedi gün lohusa al basar diye hiç yalnız bırakılmaz, gelen misafirler çarşafli örtüleriyle içeriye alınmazlarmış. Ebe, 3 gün sonra öğle ezanı okunmadan lohusanın yanına gider çocuğu yıkarmış. Ebe tekrar 6. gün akşamdan gelir, 7. gün doğmadan önce loğusa yatağını yeniden yaparmış. Çocuğu tekrar yıkar, göbeğin düştüğü yere tülbent içine dövülmüş kimyon koyarak göbek bakımı yaparmış (Özkan, 1990:90-93). Lohusanın karnının sıkı sıkı sarılması, zeytinyağı vb. ile göbek bakımı yapılması gibi yöntemler yanlış olduğu anlaşılana kadar, uzun yıllar Türkiye’de uygulanmıştır.

2.5. Eğitilmiş Ebelik

19.yy’ da İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde isim yapmış olan ebelerin yanında usta çırak yöntemi ile yetişen ve kendilerine küçük ebe denilen genç hanımlar ebelik görevini yürütmüşlerdir. Uzun yıllar devam eden bu uygulamalardan yaklaşık 375 yıl sonra 1839 yılında, II. Mahmut’un Nutk-u Humayini ile başlayan, Mustafa Reşit Paşa’nın Tanzimat Fermanı ile devam eden yenileşmelerden biri de, Galatasaray’da bugünkü Tıp Fakülteleriyle eş değer Tıbbiye-i Aliye-i Şahane’nin açılmış olmasıdır. Bu Tıp Okulu’nun Fransız Nizamnamesi’nde Tıp Talebeleri ve Ebelere Mahsus, doğuma ait iki kürsü kurularak, ilk ebelik eğitimi başlamıştır (Beydilli, 2007:22).

Tıbbiyede açılan ve ebelik kursu olarak isimlendirilen bu programın gerçekleştirilebilmesi için; Paris’ten Madam Ventura, Belçika’dan Madam Robers, Avusturya’dan Madam Messanti ve Archigenes İstanbul’a getirilmiştir.

1845 yılında ilk ebelik imtihanı yapılmış, ilk ebelik mezunlarının diplomaları devrin padişahı olan Abdülmecit huzurunda verilmiştir. Bu olay Türkiye’de ilk Tanzimat Yeniliği olarak bilinmektedir.

Bunlara ilaveten 16 Şubat 1887’de ‘tabiplik, eczacılık, cerrahlık, hemşirelik, ebelik yapabilmek için Darülfünun-ı Tıbbiye-i Şahane’nin diplomasına sahip olmak gerektiği, bu şartları yerine getirmeyenlerin işlerinden alıkonulacağına ilişkin yasak’ tekrarlanmıştır. Dış ülkelerde eğitim görmüş ebelerin çalışma izni alabilmesi için Mekteb-i Tıbbiye’de sınava girmesi koşulu getirilmiştir. Bunlara ilaveten 30 Ekim 1888’de ‘Ebelik Kanunu hazırlıkları başlatılmış ve bu kanun yürürlüğe girmeden ebelik ve ebelik eğitimi için farklı bir uygulama yapılamayacağı açıklanmıştır (Sağlam, 2013:10-11).

Modern doğum bilimini ülkemize getiren, Tıbbiye’de ebelik eğitimi başlatan, modern ebeliğin ve çocuk hekimliğinin, Kızılay, Verem Savaş Derneği, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türk Tıp Tarihi Kurumu’nun kurucularından, binlerce çocuğun sağlıklı doğması için gece gündüz çalışan, Türk tıbbının öncü hekimlerinden Dr. Besim Ömer Paşa Akalın, 1893 yılında, Mekteb-i Tıbbiye’de ebelik öğretimine başlamıştır. Ebe Mektebi hocası Dr. Vucino’nun ölümünden sonra 18 Nisan 1895’te Ebe Okulu’nda eğitimi üstlenmiştir.

Hemen kolları sıvayarak eğitime bazı kurallar getirmiştir. Belirlediği ilk kurallar; ebe öğrencilerin kayıt ve kabulü için Türkçe bilmeleri ve yaşlarının 30’u geçmemesi olmuştur. Müfredata uygulamalı dersler koymuş, ebeliğin uygulamalı bir meslek olduğunu kabul etmiştir. Göreve başlayışının 3. yılında, ebe adaylarının okuma yazma bilmeleri koşulunu getirmiştir. Dr. Akalın, ebeliğin özel bir hastabakıcılık olduğunu düşündüğü için, öğrencilere anatomi fizyolojisi, hıfzı sıhhat ve hastabakıcılık dersleri vermiştir.

1909 yılında Haydarpaşa’da bulunan Askeri Tıbbiye ile Kadırga’da bulunan Mülki (sivil) Tıbbiye’nin birleştirilmesiyle İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesi adıyla tek bir tıp fakültesi kurulmuştur. Mülki Tıbbiye’nin taşınmasıyla Kadırga’daki boşalan binalara Doğum Kliniği ve Ebe Mektebi yerleştirilmiş ve

müdürlüğüne de Dr. Akalın getirilmiştir. Eğitim 1928 yılına kadar devam ettikten sonra Kadırga'daki Doğum Kliniği de Haydarpaşa'ya taşınmış ve tek bir Doğum Kliniği oluşturulmuştur (Organon İlaçları, 2002:10-15).

Kadırga'daki bu okul Türkiye'nin bilimsel bir öğretimle ebe yetiştiren ilk meslek okulu olmuştur. Bu ebelerin İstanbul'da kalmaları nedeniyle, İstanbul dışı bölgelerde ebe gereksinimi karşılanamamıştır.

Kadırga'daki bu okul Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924 yılında tam olarak İstanbul Tıp Fakültesi'ne bağlanmıştır. Yani, Osmanlının son döneminde kurs olarak başlayan eğitimler, Cumhuriyet ilan edildikten sonra İstanbul Tıp Fakültesi'nin Ebe Okulu'nda devam etmiştir. Öğrenciler buradan mezun olduktan sonra iki yıl mecburi hizmet yapmışlardır. Ebelik mesleğinin toplumca benimsenmesi ve ebe okuluna isteğin çok olmasına rağmen kamu hizmetinde görev alanların yetersiz olmasından dolayı Türkiye'nin ebe gereksinimi karşılanamamış, başka çözüm yolları aranmıştır (Beydilli, 2007:26).

2.6. Köy Ebeleri

Ülkemizde cumhuriyetin ilan edilmesinden itibaren sağlık bakımları yasalar ile devletin görevleri arasında sayılmıştır. Aynı yasalar sağlık hizmetlerini geliştirme yetkisi S.S.Y.B.'ye verilmiştir. 14 Nisan 1928 tarihinde yürürlüğe giren 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun (Hekimlik ve Hekimlik Şubeleri, Sanatların Uygulanmalarına ilişkin Kanun)'una göre özel bir eğitim ile yetişmemiş yani belgesiz ebelerin doğum anında kadına yardımcı olmaları yasak ve suç sayılması kararı alınmıştır.

Bunun gibi yasalar ile diplomasız ebelerinde çalışmalarının yasaklanmış olması ve ayrıca artan nüfus nedeniyle ebelik hizmetleri gereksinimi de artmıştır. Bu yasa ile ebeliğin kırsal alanda yaygınlaşma süreci de başlamış, köy ebe okulları açılma süreci de doğmuştur. Artan bu ebelik hizmetleri gereksinimini karşılamak amacıyla da S.S.Y.B. tarafından bir çok ilde köy ebe okulları açılmış ve 9 ay süreli sistemler ile başlatılmıştır (Beydilli, 2007:26-27).

Bu on dört okuldan doğumevi bünyesinde bulunan sekizinde 1.5 sene zarfından, bir başına olan altısında ise 1 sene zamanla eğitim uygulanmaktaydı. Bunun gibi okullarını tamalayan mesleki ve genel kültür eksiklikleri gündeme getirilerek, 1961-1962 yıllarında okulu terketmiş kişiler, yeniden bir yönetmelik kararı alınarak 'sağlık okulları' ismi altında eğitim öğretime devam etmişlerdir. Böylelikle, ilkokula bağlı, üç senelik sistemli bir programla, teorik alanı okulda, göstermeli alanı doğumevlerinde bulunan eğitim programına geçilmiştir. 1962'de Bingöl, Giresun, Hatay, Maraş, Muş, Niğde, Sivas ve Yozgat, 1963'de Elazığ, Siirt ve Urfa, 1965'de Çorum, 1966'da Kars, 1967'de Mardin ve Sakarya, 1969'da Bitlis ve Kütahya, 1970'de Ağrı ve 1972'de Adıyaman illerinde sağlık okulları açılmaya devam etmiştir. Bu okullarda eğitim ve öğretim etkinlikleri parasız sürdürülmüş, ana çocuk kapsamlı ilçe ebeliği ve sağlık açısından detaylı hemşire yardımcılığı bakımlarını yürütecek eleman yetişmesi amacı ile iki farklı sistem kurulmuş ve eğitim bu sisteme göre yapılmıştır (Beydilli, 2007:35).

2.7. Meslek Lisesi (Sağlık Koleji)

S.S.Y.B. tarafından ortaokula dayalı ilk ebe okulu 1952 yılında Ankara Doğumevinde açılmıştır. Fakat, 1956'da kapanarak 1959'da yeniden eğitim öğretime açılmıştır. 1961'de İstanbul Zeynep Kamil, 1964'de Gaziantep ve 1966'da Isparta'da yalnız ebe büyötmek hedefiyle 'sağlık kolejleri' açılmıştır. Bu okullar, 1969-1970 eğitim öğretim yılında 'İstanbul Üniversitesi Ebe Okulu Yönetmeliği uyarınca; eğitim süresi dört yıl olarak belirlenmiş, orta okul ya da kız enstitüsünü bitirmiş 15-25 yaşları arasında kız öğrencilerin alındığı, gündüzlü ve yatılı 'sağlık lisesi' durumuna getirilmiştir (Sağlam, 2013:12).

1961 yılında 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun kabul edilmiş, 154 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönerge'de de ebenin ilk defa görev tanımı yapılmıştır. S.S.Y.B. 1975 yılında ebe ve hemşire okullarını birleştirerek ebe hemşire yetiştirme kararı almıştır. Ancak, iki senelik programlardan sonra bundan vazgeçilmiş ve yeniden ebe ve hemşire eğitimleri ayrılmıştır (Akın, 2010:4).

S.S.Y.B. Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü 1978 yılında sağlık okullarının eğitimini yeniden planlamış ve sağlık okulu uygulamasına son vermiştir. 1978-1979 eğitim öğretim senesi bitiminde bulunan Sağlık Meslek Liseleri Yönetmeliği ile de Sağlık Kolejleri, Sağlık Meslek Liselerine dönüştürülmüştür (Yörük, 2011:13).

Sağlık Meslek Liseleri'nde eğitim; mesleki dersler ağırlıklı, mesleki derslerin önemli bir bölümü uygulamalı ve yatılı olarak verilmiştir. Sağlık Meslek Liseleri ve 1989-1990 eğitim öğretim yılında gündüzlü öğrenci alımına da başlanmıştır. Yatılı ya da gündüzlü bu okullara, ortaokulu bitirmiş veya ortaokulun son döneminde olan talebeler başvuru yapabilmişlerdir. Başvuru sonunda sınavda başarılı olan öğrencilerin okul kayıtlarını yaptırabilmesi için;

- ✓ Öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti kimliği olmalıdır,
- ✓ Öğrencilerin eğitim-öğretimini ilerletecek sağlığının olması ve bunu belgelendirmelidir,
- ✓ Öğrencilerin bedeninde herhangi bir engeli olmamalıdır,
- ✓ Öğrencilerin evlenmiş, ayrılmış ya da sözlü olmamalıdır,
- ✓ Öğrencilerin adli sicilinin temiz olduğunu belgelemelidir,
- ✓ Öğrencilerin o sene Kurumlar Sınavı adı verilen giriş sınavını kazanmış olmaları şartları getirilmiştir.

2.8. Meslek Yüksek Okulu Ebelik Eğitimi

Sağlık Meslek Liseleri'ne ek olarak 1985-1986 eğitim öğretim döneminde, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları bünyesinde ebelik programları açılmıştır. Sağlık Meslek Lisesi yada lise mezunu bayanlar Öğrenci Seçme Sınavı sonucuna göre bu ebelik programlarına başvurabilmiştir.

Lise Mezunlarına Meslek Edindirme (LİMME) Projesi kapsamında Sağlık Bakanlığı 1986-1987 eğitim öğretim yılında 18 aylık ebelik tamamlama programları açmıştır. Bu programlara lise mezunu bayanlar başvurabilmiştir. Zamanın dar olmasından dolayı ebe yetiştirmeyi hedefleyen bu programdan

diplama verilerek atamaları yapılmıştır. 1989-1990 eğitim öğretim yılında da bu programlar kapatılmıştır.

1992 yılında Anadolu Üniversitesi AÖF ve Sağlık Bakanlığı işbirliği ile Önlisans Ebelik eğitimi başlatılmıştır. Bu program, Sağlık Meslek Lisesi mezunu ebelerin katıldığı, önlisans düzeyinde ve uzaktan eğitim yöntemi ile yürütülen bir program olmuştur.

2.9. Lisans Ebelik Eğitimi

Ebelik eğitimi ile ilgili değerli kararı; Yüksek Sağlık Şurası'nın 1995 senesinde Ebelik eğitiminin AB normları paralelinde liseye hedeflendirerek lisans seviyesinde Sağlık Yüksekokullarında ilerlemesi sonucu oluşmuştur (Yörük, 2011:14).

Verilen kararın doğrultusunda, Bakanlar Kurulu'nun 10 Ekim 1996 seneli ve 96/8655 sayılı kararı ile 79 üniversitede lisans düzeyinde eğitim veren sağlık yüksekokullarının açılması kararlaştırılmıştır. Bu karar 02 Kasım 1996 tarih ve 22805 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe girmiştir. Bu doğrultuda Sağlık Meslek Liseleri'ne, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları'na, AÖF ebeler programlarına öğrenci alınmasına son verilmiştir. 2009-2010 eğitim öğretim yılında da uzaktan eğitim ile ebeler lisans tamamlama programı açılmıştır. Bu programına AÖF önlisans ebeler mezunları ve üniversitelerin önlisans ebeler mezunları katılabilmektedir.

31 Aralık 2009 tarih ve 27449 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile Türkiye'de ebeler eğitimi Yükseköğretim Kurulu(YÖK) tarafından hükme bağlanmıştır. Şu anda da Türkiye'de dört yıllık lisans düzeyinde ebeler eğitimi devam etmektedir. Sağlık Yüksekokulu ebeler lisans eğitimi programları da; DSÖ'nün ebe tanımı ve ebeler eğitimi ile ilgili uluslararası standartlar göz önüne alınarak ve AB'nin konsey direktifleri doğrultusunda şekillendirilmiştir (Güner, 2012:19).

2.10. Yüksek Lisans Ebelik Eğitimi

Türkiye'deki lisansüstü eğitim programları, 28 Mart 1983 tarih ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu ve bu kanun ile ilgili *31 Mayıs 2012 tarih ve 28309 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren yükseköğretim kurumları teşkilatı kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun ile üniversite rektörlüklerine bağlı kurulan enstitüler tarafından düzenlenmekte ve yürütülmektedir* (Bahar, vd. 1996:57). Uzman bir kuralın oluşumu ve varlığını ilerletmesi işine ait bilgi hazinesinin oluşturulması ve geliştirilmesine, sosyal etkilere ve ekonomik bütünün oluşturulmasına aittir (Yılmaz, 2013:9).

Bir mesleğin bilgi üretebilmesi, kendi alanında değişim yapabilmesi, yönetim görevini yerine getirebilmesi ve bu yolla toplumsal gelişime katkıda bulunabilmesi lisansüstü eğitim programlarının varlığı ile mümkündür. Türkiye'de ebelik mesleği ve biliminin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan lisansüstü ebelik programları az sayıda üniversite tarafından verilmektedir.

Ebelik Yüksek Lisans Programları açılmıştır.2010 yılından sonra da Adnan Menderes ve Kocaeli Üniversiteleri SABE'lerin de Ebelik Anabilim Dallarında Ebelik Yüksek Lisans Programları açılmıştır (Yurdakul, 2010:13-14).

2.11. Doktora Ebelik Eğitimi

Bilim uzmanları yetiştirmek ve öğretim görevlisi olma hedefinde ilk aşamayı oluşturmaktadır. Doktora programı düşünme odaklıdır ve diğerlerin farklı araştırma yapabilme yeteneğini geliştirir. Akademisyen ebe olmanın şartlarından bir tanesi de doktora eğitimini tamalamaktır.

Yüksek lisans programları, bilim uzmanları yetiştirmek ve öğretim üyesi olma yolunda ilk basamağı oluşturmaktadır. Doktora programı ise felsefi temellidir ve bağımsız araştırma yapabilme becerisi kazandırır. Ebe akademisyen olmanın şartlarından biri de doktora programını tamamlamaktır. Ancak, Türkiye'de ebelikte doktora eğitimi veren bir program 01 Mart 2013 tarihine kadar mevcut değildi. Ebelik doktora programı için yapılan çalışmalar sonucunda,

YÖK Başkanlığı'nın 01.03.2013 tarih ve 1733-12486 sayılı kararı ile Türkiye'de ilk defa, Atatürk Üniversitesi SABE Ebelik Anabilim Dalında Doktora programının açılması uygun görülmüştür. Sağlık Bilimlerinde ilk kez Atatürk Üniversitesi'nde başlanacak bu programa 2013-2014 öğretim yılında öğrenci alınacağı da duyurulmuştur.

Doktora programı ebelik mesleğinde ebe akademisyenliği için atılmış çok önemli bir gelişme olmuştur. Türkiye'de uzun yıllar teknolojik ve bilimsel uygulamaların gölgesinde kalan ebelik, lisans ve yüksek lisans eğitime geçişle büyük bir yükseliş kazanmıştır. Yüksek eğitim ebelik mesleğinde bilimsel bilgi birikiminin oluşturulması, paylaşılması ve çalışma alanına taşınabilmesi için aracı olmuştur. Yüksek eğitim ebelerin, yalnızca doğum yaptırmasının ziyade, bayan, aile ve insanların sağlığını koruyan güncel meslekler sıralamasındaki konumu almasını sağlamıştır.

2.12. ABD'de Ebelik Programları

Amerika'da hemşirelik ve ebelik okulu 1955 senesinde kurulmuştur. 1975'te USA'da 16 ebelik sistemi bulunmaktaydı. ABD'de 3 farklı ebelik aşaması vardır.

1- Certifikal Ebelik Hemşirelik (CNMs) ve Sertifikalı Ebeler (CMs)

2- Lisanslı veya Sertifikalı (direk giriş) Ebeler Sertifikalı Profesyonel Ebeler (CPMs)

3- Ebelik Mesleğinden Olmayan veya Deneyimli Kişiler

1-Sertifikalı ebeler: Amerikan ebe-hemşire kolejine seçilmiş, onaylanmış sistem doğrultusunda eğitilirler.

Diplomalı ebe-hemşireler ve hemşirelik kuralına göre eğitim uygulanır, ancak asıl hedef ebelik mesleği çalışmalarıdır. Eğitim aşamaları ebe ve hemşireler tarafından sürdürülür, genel olarak üniversite veya sağlık eğitimhanelerinde verilir. 1999 senesinde Amerikan ebe-hemşire kolejinin ebelik sistemine

seçilebilmesi için lisans diploması zorunluğu getirilmiştir. Bu sistem üç sene ilerler. Eğitim sistemi, hâla bir senelik diplomaları olmasına rağmen Amerikan Ebe-Hemşire Kolejlere tarafından onay verilmiştir. Ebe okulları master seviyesini gözetler. Birkaç master seviyeleri hemşirelikte, birkaçı halk sağlığında, birkaçı da ebeliktedir. Eyaletlerin çoğunluğu ebe-hemşirelerden çalışabilmesi için master seviyesi istediği görülmektedir. Bu sisteme girebilmesi için lisans diploması istenir. Bu sistemlerde lisans ebe-hemşire talebelerin gördüğü dersleri geçip aynı sınavları geçip başarı sağlayanlar okulu bitirdiklerinde sertifikalı ebe hakkını kazanırlar. ABD’de 5000 tane sertifikalı ebe-hemşire vardır (Bahar, vd. 1996:20).

2-Lisanslı veya sertifikalı ebeler: Evlerde veya doğum merkezlerinde çalışırlar. Eğitimlerini kurumsal okullar, kurumsal kurslar kendi çalışmaları ve stajerlikleri bütününe kombinasyonlanması şeklinde görürler.

En az gereksinim, dökümanlaştırılmış bilgileri ve lazım olan sınavları kazandıklarını resimiyete dökmek zorundadırlar. Farklı bölgelerde sertifikalı uzmanlar ebelerin resmi olarak görevlendirmeleri için farklı yollar ve sistemler geliştirmişlerdir.

Diplomalı ebelerin hepsi bölge sağlık kurumları ile iş birlikteliği içindedir. Doğum belgesi çizmek, laboratuvar sayımlarını yapmak, acil durum uygulamalarını uygulamak gibi. Diplomaları ebeler sigorta şirketlerinin ev doğumları ve doğum merkezlerindeki doğumların ücretlerinin geri ödenmesi için gerekli bir faktördür (Beydilli, 2011:26).

3-Meslektan olmayan veya deneyimli kişiler: Bu aşamadan çok bilgin ve iyi eğitilmiş ebelerden oluşmaktadır. Ancak bu ebelerin mesleki eğitim görmekdikleri için belgeleri yoktur. Lakin birkaç gelişmemiş eyaletlerde belgeye gerek kalmadan hizmet vermişlerdir.

Diplomasız hizmet veren bu kişilerde ebe denir. Ebeler farklı sebeplerden ötürü diplomalı, belgeli ebe olmamış veya diploma, belge olarak bir kontrol içinde görev yapmak istememişlerdir. Bir çok farklı dinsel topluluklara mensup ve yalnız sayılı insanlarda veya takımlı kişilere ebelik sağlarlar. Birkaç

mekanlarda yaptığı işin ücretini almazlar, yine birkaç yerlerde bu işte çalıştıkları için haklarında soruşturma başlatılır. İnsanlar ebeler geçmiş dönemlerden bugüne Kuzey Amerika’da gebe kişilere bakar ve hizmet ederler (Erci, vd. 2000:53).

2.13. Türkiye’de Ebelerin Sorumlu Olduğu Yasalar ve Yönetmelikler

Türkiye’de ebenin izmetleri, sınır ve biliçlerinin sağlanmasında belirli yasa, ilkeler ve yönergelerden faydalanılmıştır:

Birinci Basamak Temel Sağlık Hizmetlerine göre; (2001 tarihli “Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönerge” 130. Madde)

- ✓ Evlilik öncesi ve evlilikte aile planlaması hizmetleri ile ilgili danışmanlık hizmetlerini yürütmek, sertifikası varsa RİA uygulamak,
- ✓ 15-49 yaş evli kadınları saptayıp izlemeni yapmak,
- ✓ Doğum öncesi bakım ve izlemi yapmak, riskli gebelikleri erken dönemde tespit etmek ve gerekli birimlere sevk etmek,
- ✓ Doğum sırasında gerekli bakım ve izlemi yapmak; doğumu uygun şekilde yaptırmak, riskli durumlarda sevkine karar vermek,
- ✓ Doğum sonrası bakım ve izlemi yapmak,
- ✓ 0-6 yaş grubu çocukların bakım ve izlemeni yapmak,
- ✓ Bulaşıcı hastalık kontrol programında görev almak,
- ✓ İshal ve ishalleri hastalıklar konusunda riskli grupları saptayarak gerekenleri yapmak,
- ✓ Beslenme bozukluğuna bağlı hastalıklarla ilgili gerekenleri yapmak,
- ✓ Yaşlı sağlığı hizmetlerine katılmak,
- ✓ Ev ziyaretleri yaparak gebe ve bebekleri tespit etmek, düzenli aralıklarla izlemek,
- ✓ Bağışıklama hizmetlerinde görev almak,
- ✓ Görevi ile ilgili kayıt ve formları tutmak,
- ✓ Nüfus tespiti çalışmalarında görev almak, (Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Türkiye Sağlık Kurumu)

Yataklı Tedavi Kurumlarına göre Ebelerin Görevleri; (13. 01. 1983-1927 sayı “Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği”nin 133. Madde)

- ✓ Normal doğumları kendileri yaparlar. Riskli doğumları sevk ederler.
- ✓ Doğan çocukların cinsiyetini, boy ölçüsünü, kafa çaplarını, göğüs çevresini, kilosunu, yapısında mevcut anormallikleri, plasenta ve kordonun niteliklerini tespit ve kaydederler.
- ✓ İkiz veya daha fazla sayıda doğan çocukların doğum sıralarını, ne kadar ara ile doğduklarını, ölü doğanların; apgar skorunu kaydederler.
- ✓ Doğan çocukların birbirlerine karışmaması için anne ve bebeğe bileklik takılmasına özen gösterirler.
- ✓ Doğan çocukların göbeğinin uygun olarak kesilip bağlanması ebelerin görevidir.
- ✓ Doğum odalarının doğum ve müdahaleler için gerekli alet ve malzemenin her zaman temiz ve kullanmaya elverişli bir şekilde bulundurulmasını sağlarlar.
- ✓ Aile planlaması kursu almışlarsa ailelere bu konuyla ilgili her türlü bilgiyi vermekle yükümlüdürler (Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Türkiye Üreme Sağlığı Projesi, 2006:56).

Sağlık Evleri

Türkiye’de 224 sayılı yasa 154. maddesinde gösterilen uygulamalara göre evde doğum görevi sağlık ocakları tarafından sunulmaktadır. Sağlık ocaklarında bu iş öncelikle ebelerindir. Sağlık evleri sağlık ocağıyla birlikte hizmet sağlayan çok fonksiyonlu kurum yerleridir. Sağlık evinde en değerli iş, anne-çocuk sağlığı bakımı, insanlar ve bireysel temizlik, ekonomik beslenme, aşı uygulaması ölüm ve doğumların kayıtlarını araştırıp bulup gözlemesidir (Güler ve Gerçek, 2007:145).

Anne-Çocuk Sağlığı Hizmetleri: Sağlık evi ve yakınındaki A.Ç.S. bakımları, sağlık evi ebesi tarafından, sağlık ocağı personelleri ve A.Ç.S. baaşkalarının yönlendirmelerine göre hedeflenir ve yürütülür. Sağlık evi yakınında bulunan öteki kamu kesimi bakımıyla birliktelik sağlanır. Yapılan

çalışmalar sağlık ocağı seviyesinde değerlendirilir. Sağlık evi ebesi önüne çıkan sorunların çözümü için problemi sağlık ocağına söyler (Karanisoğlu, 1997:161).

Bakımın ilerletilmesinde problemlerin çözülmesine, ebelerin bazı görgü ve yeterliliğinin kazandırılması yolunda A.Ç.S. Başkanlarıbütün etkin önlemleri alırlar.

Sıtma Eradikasyonu Hizmetleri: Sağlık evi ebeleri yakınlarında gördükleri ateşli hastalıklardan kan toplayarak muayene için sağlık ocakları yoluyla sıtma eradikasyonu kurumuna gönderirler. Kendisine iş verildiği zaman sıtmalı hastaların ilaçları ebe tarafından içirilir. Gerekli durumlarda sıtma sağlık savaş memurlarına yardımcı olurlar.

Verem Savaş Hizmetleri: Köy ebesi yakınında olan veremlilerin evlerini dolaşarak ev fertlerini, hasta hizmeti ve mikroptan korunma yöntemini anlatır ve bilgilendirir. Hastaların içlerini kullanıp kullanmadıklarını özelemler. Hastanın balgamını, mikrop olmasında o mikropu yok ettirir. Çamaşır, bulaşık gibi eşyaların temizlenmesi konusunda usta-çırak gibi hasta hizmeti ile ilgili insanları bilgilendirir.

Frengi ve Lepra ile Savaş Hizmetleri: Köy ebeleri yakınında olan frengi ve lepralı hastaların periyodik kontrollerinin sağlanması için sağlık ocaklarına gitmesi yönünden uyarır. Frengi ve lepralıların ilaçlarını kullanıp kullanmadığını takip eder, lazım olan durumlarda ilaçları kendileri içirir veya enjeksiyon için sağlık ocağına yollarlar.

Trahom Savaş Hizmetleri: Ebe, trahom kuşkusu barındıran hastaları doktor kontorülüne sevk eder. Trahomluların tedavisinde, trahom sağlık savaş memuru olmadığı sürelerde trahomluların tedavilerini yapar.

Nüfus Planlaması Hizmetleri:

- ✓ Sağlık evi ebesi, bölgesinde nüfus planlaması eğitimi yapar.

- ✓ Sağlık ocağı hemşiresi tarafından kendisine verilen direktife göre halka verilecek ilaç ve araçların kullanılmasını öğretir ve kullanmada yardımcı olur.
- ✓ Çevre Sağlığının Düzeltilmesi Hizmetleri: Köy ebeleri, bölgelerinde çevre sağlığının düzeltilmesi hizmetlerinde sağlık ocağı sağlık memuruna yardımcı olurlar. Sağlık memurunun vereceği direktife göre eğitim yapar ve çevre sağlığı hizmetleriyle ilgili işleri izlerler.

Sağlık Eğitim Hizmetleri: Ebe tarafından uygulanan sağlık eğitimi; öncelikle hijyenlik, ev yönetimi, kadının annelik ve çocuk bakımı görevleri, ekonomik ve uygun beslenme ve çocuk eğitimi konularında olacaktır. Sağlık evi ebesi eğitim çalışmalarını, halk sağlığı eğitimcisinin düzenlediği eğitim planına uygun olarak düzenleyeceği iş programlarını sağlık ocağı hemşiresinin uygun görmesinden ve hekimin onayından sonra uygular (Karansioğlu, 1997:170).

Sistemik Aşı Uygulaması Hizmetleri: Sağlık evi ebesi aşı işlerini, sağlık ocağı sağlık memuru ve halk sağlığı hemşiresinin yapacakları plan ve programlar içinde yürütür.

İlk ve Acil Yardım Hizmetleri: Sağlık evi ebesi gerektiğinde ilk ve acil yardım hizmetlerini yapar.

Malzemenin Kullanılması ve Korunması İşleri: Sağlık evi ebesi, tıbbi sekreter tarafından kendisine verilen araç-gerecin saklanmasından ve iyi kullanmasından sorumludur. Sağlık evine verilen araçlar numaralanır ve bu numaraya göre özel bir deftere yazılır. Müstehlik eşya ise ayrı bir deftere yazılır. Müstehlik eşya ile harcanan ilaç, günlük olarak ayrı ayrı defterlere yazılır.

İstatistik işleri: Sağlık evi ebesi, gebe izleme fişi (form 004), günlük çalışma cetveli (form 008) ile ölüm ve doğum fişlerini doldurur. Bunları, süresi içinde sağlık ocağına gönderir. Ebenin gelen ve giden yazıları kaydedeceği defterleriyle bu yazıları saklamak üzere dosyaları bulunur.

Sosyal Yardım İşleri: Ebeler, bölgelerinde bulunan halka olanakları oranında sosyal yardımlarda bulunurlar. Özellikle yolların kapandığı kış aylarında yetişmiş köy kızları ve kadınlarını okuma, yazma, biçki, dikiş ve yemek pişirme gibi konularda eğitirler. Gerektiğinde özel işlerinde de yardımcı olurlar (Arslan, 2008:115).

Toplumun Kalkınmasına Yardım İşleri: Sağlık evi ebesi toplum kalkınması çalışmalarına katılır ve kendi düzeyinde ve özellikle kadınların toplum kalkınması çalışmalarında onlara kılavuzluk eder.

Sağlık evi ebesi yakın yerleri yaya olarak gezer. Gezilecek yerler planlanarak yapılır. Yapılar gezilerde gebelerin belirlenmesi, izlenmesi, çocukların takibi, halkın sağlığı belirlenerek giderilmesi için sistemli olarak ziyaret edilir. Ziyaret sistemleri köylerin sağlık evi merkezine olan uzaklığı ele alınarak düzenlenir. Hava koşullarının iyi olduğu aylarda uzak yerlere daha çok ziyaret edilir. Mevsimlerim kötü olduğu aylarda ise yakındakilere daha çok hizmet sağlaması gerektirir (Arslan, 2008:98).

Aile sağlık personeli, aile hekimi ile birlikte ekip düşüncesi içinde bireye yönelik koruyucu, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerinin sunulması ile birlikte, kişilerin sağlık kayıtları ve istatistiklerinin tutulması ile yükümlüdür. Aile hekiminin yukarıda sayılan görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olur.

- Aile sağlığı merkezine başvuran kişilerin vital bulgularını almak ve kaydetmek,
- Aile hekiminin gözetiminde, talimatı verilen ilaçları uygulamak,
- Yara bakım hizmetlerini yürütmek,
- Tıbbi alet, malzeme ve cihazların hizmete hazır bulundurulmasını sağlamak,
- İlk yardım ve acil müdahale hizmetlerinde aile hekimine yardımcı olmak,
- Poliklinik hizmetlerinde bulunmak, hastaların başka bir sağlık kuruluşuna sevki durumunda sevk işlemlerini yürütmek, tıbbi sekreter bulunmadığı

hallerde sevk edilen hastaların sevk edildiği kurumla koordinasyonunu sağlamak,

- Laboratuvar tetkikleri için numune almak,
- Basit laboratuvar tetkiklerini (eğitimini almışsa) yapmak, Aldığı numunelerin ilgili laboratuvar tarafından teslim alınmasını sağlamak,
- Gezici hizmetler, sağlığı geliştirici sağlık eğitimi, koruyucu hizmetler ile ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerini vermek,
- Bakanlıkça belirlenen hizmet içi eğitimlere katılmak,
- Hizmetlerin yürütülmesi ile ilgili olarak aile hekiminin verdiği diğer görevleri yerine getirmektir (Türkiye Üreme Sağlığı Projesi, 2006:78).

AB'ye üye ülkeler, bireysel "devlet koşullarını"da ele alarak ebelerin minimum aşağıda belirtilen maddelere başlamak ve icra etmekte sorumlu olmalarını sağlayacaklardır.

- Sağlıklı aile planlaması bilgi ve önerisi sağlamak,
- Hamileliği teşhis etmek ve normal hamileliği takip etmek, normal hamilelik gelişimini izlemek için gerekli muayeneleri yürütmek,
- Riskli hamileliklerin mümkün olan en erken teşhisi için gerekli muayenelerle ilgili reçete yazmak veya önerilerde bulunmak,
- Hijyen ve beslenme konusunda tavsiyeler de dahil tam bir doğum ve ebeveynlik programı sağlamak,
- Doğum ağrıları esnasında anneye bakmak ve yardımcı olmak ve uygun klinik ve teknik yolla uterustaki fetüsün durumunu izlemek,
- Epizyotomi gerektiren durumlar dahil, normal doğumların ve acil durumlarda makat gelişmiş doğumların yaptırılması,
- Doktora sevk edilmeyi gerektiren anne ve çocuktaki anormallikleri fark etmek ve gerektiğinde doktora yardımcı olmak, doktorun olmadığı durumlarda özellikle uterusun elle muayenesini takiben plasentanın elle alınması gibi gerekli acil yardım tedbirlerini almak,

- Yeni doğan bebeğin bakımını ve muayenesini yapmak, ihtiyaç durumunda gerekli girişimlerde bulunmak ve gerekli olduğunda acil hayata döndürme müdahalesini yapmak,
- Doğum sonrası dönemde anneye bakmak ve süreci izlemek, anneye bebeğin optimum gelişim sağlayabilmesi için gerekli tavsiyelerde bulunmak,
- Doktor tarafından verilen tedavi reçetesini uygulamak,
- Lazım olan kayıtları tutmak (Türkiye Üreme Sağlığı Projesi, 2006:80).

2.13.1. Türk Ebeler Derneği Tarafından Hazırlanan Yasa Tasarısı

Madde 1. Yasanın hedefi, kişilerin ve toplumun sağlığını himaye etmek, ebelik mesleği ve görevlerinin modern kriterlere makul biçimde şekillendirilmesidir.

Madde 2. Bu yasa ebelerin eğitimine, vazife yetki ve mesuliyetlerine, çalışma esaslarına dair kararları içerir.

Madde 3. Türkiye Cumhuriyetinde ebelik faaliyetlerini gerçekleştirmesi için bazı nitelik şartları aranmaktadır bunlar;

- Türkiye Cumhuriyeti kimliğine sahip olmak
- Türkiye’de üniversitelerin ebelik ile ilgili lisans eğitimi veren fakülte ve yüksek okullarından mezun olmak
- Öğrenimlerini yurt dışında ebelik ile ilgili devlet tarafından tanınan bir okulda tamamlayarak denkliklerini onaylatmış olmak
- Diplomaları Sağlık Bakanlığınca tescil edilmek

Madde 4. Ebe; gebelik, doğum, doğum sonrası ve yenidoğan döneminde gerekli izlem, bakım, danışmanlık ve eğitim hizmetlerini yürüten, normal doğumları ve doktorun olmadığı hallerde makat doğumları yaptıran, gerektiğinde epizyotomi uygulayan ve acil durumlarda uygun girişimlerde bulunan, ana çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerini yürüten, kadın, aile ve toplum sağlığının yükseltilmesi ve korunması için ebelik uygulamaları ile karşılanabilecek

girişimleri planlayan, uygulayan, değerlendiren, denetleyen ve yöneten yetkili sağlık personelidir. Ayrıca ebe; temel sağlık hizmetleri kapsamında, bağışıklama, 0-6 yaş çocuk bakım ve izlemi, bulaşıcı hastalık kontrol programlarında da görev alır (Güler ve Gerçek, 2007:163-164).

Ebelerin birinci fıkrada sayılan hizmetlerde çalışma alanlarına, pozisyonlarına ve eğitim durumlarına göre; görev, yetki ve sorumlulukları Sağlık Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Madde 5. Ülkemizde ebelik faaliyetlerini bu Kanun kararları içerisinde ebe unvanı almış Türk vatandaşı ebeler harici hiçbir birey gerçekleştiremez.

Madde 6. Ebeler meslekleriyle alakalı lisansüstü eğitimini gerçekleştirerek gerekli bilgi ve niteliklere ulaştıktan sonra diplomaları Sağlık Bakanlığı'nca tescili gerçekleştirildikten sonra uzman ebe unvanı ile göreve alınırlar.

Madde 7. Ebeler, Sağlık Bakanlığı ve ilgili kurumlar aracılığıyla belirtilen, mesleki faaliyetleri ve acil olaylar için gerekli ilaç ve incelemeleri reçete edebilir, gerekli malzemelerden yararlanabilir.

Madde 8. Ebeler, meslekleri ile ilgili, özellik arz eden alanlarda belirlenecek esaslar çerçevesinde yetki belgesi alırlar. Yetki belgesi alınacak eğitim programlarının düzenlenmesi, uygulanması, koordinasyonu, belgelendirme tescili, kredilendirme ve yetki belgelerinin iptali gibi hususlar Sağlık Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Madde 9. Ebeler faaliyet gösterdikleri işletmelerde, ebelle ilgili idare işlerini de üstlenirler. Ebelle alakalı idare vazifelerinde lisansüstü eğitim almış ebelerin rüçhan hakları bulunmaktadır. Yasanın faaliyete geçtiği günden buyana, ebelerin çalıştıkları kurum ve kuruluşlarda baş ebelik, ebelik hizmetleri müdürlüğü kadroları açılır.

Madde 10. Bu yasanın faaliyete geçtiği tarih sonrası 1219 sayılı yasanın 47 ila 57. maddeleri, Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği'nin 133. maddesi ve 224 sayılı yasına dayalı 154 sayılı yönergenin ebellekle ilgili hükümleri (2b, 2c, 5a,5b) yürürlükten kalkar.

Geçici Madde 1: Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yabancı programlarından mezun olanlar ile halen bu programlarda kayıtlı bulunan öğrencilerin kazanılmış hakları saklıdır.

Madde 11. Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 12. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

2.14.Yeterlilik Kavramı ve Ebelik

Yeterlilik Türk Dil Kurumu'na göre; 1. Yeterli olma durumu, yeterlik. 2. Bir işi yapma gücünü sağlayan özel bilgi, ehliyet 3. Görevini yerine getirme gücü, kifayet anlamlarına gelmektedir. DSÖ'ye göre yeterlilik ise; ebellekle veya hemşirelik becerisinin; bilgi, tutum ve psikomotor elemanlara yansımaları olarak tanımlanmaktadır. ICM' e göre; bilgi, beceri ve davranışın güvenli ve etkili bir şekilde uygulanmasıdır.(WHO, 2001:91) Avustralya Ebellekle Koleji (ACMI), Worth Butler ve arkadaşları ise bilgi, tutum ve becerinin etkili bir performansa dönüşümü olarak tanımlar.

ICM yeterlilik alanları aşağıdaki gibidir:

- ✓ Hamile bireye, sağlıklı kadın ve yenidoğana etik kurallar, sosyal bilimler önemsenererek ve toplum sağlığı hususunda bilgi ve yeteneği göz önüne alarak nitelikli hizmet sağlamak,
- ✓ Toplumun etik kurallarına aykırı olmayan aile planlanması ve sağlık faaliyetleri hususunda hizmet sağlayabilmek,
- ✓ Doğum öncesi süreçte kaliteli hizmet sunabilmek,
- ✓ Doğumların hepsinde toplum etiğine uygun ortam oluşturmalı, belli acil durumların üstesinden gelebilmeli,
- ✓ Etik kuralları önemseyen, kapsamlı postnatal hizmeti sunabilmek,

Bilhassa yenidoğanın doğum sonrasında 2. ayına ulaşana kadar hayatını sağlıklı şekilde devam ettirebilmesi için nitelikli bir hizmet sunabilmek, (Fullerton, 2003:89)

Çeşitli devletlerde ebelik ve hemşirelik hususunda nitelikler belirtilmiştir. Örneklerden Avustralya Ebelik ve Hemşirelik Konseyine Göre Ebeler de bulunması gereken nitelikler şunlardır;

- ✓ Ebelik çalışmalarında vazifenin gerekli gördüğü bütün genel kural ve yasaları işine aktarmak.
- ✓ Ebelik çalışmalarında bireysel kararlar alma, görevlerinin bilincinde olmak.
- ✓ Hastalarını doğru kararlara yönlendirecek bilgiler aktarmak.
- ✓ Güvenli ve etkili ebelik hizmetini gerçekleştirmek.
- ✓ Tanılama, planlama, geliştirme ve yorumlama aşamalarını göz önünde bulundurarak güvenli ve etkili ebelik hizmeti gerçekleştirmek.
- ✓ Tanılama, planlama, geliştirme ve yorumlama basamaklarını kullanarak anne veya bebeğinin tüm gereksinimlerini gidererek etkili ve güvenli ebelik hizmetini gerçekleştirmek.
- ✓ Materyal bakımla etkileşimli şekilde toplumu, aileleri, kadını hukuki yönden koruma altına almak.
- ✓ Ebelik faaliyetlerini yapabilecek etkin yardımlaşma yapabilen aktif stratejiler yetiştirmek.
- ✓ Toplum sağlığı siyasetinde ebenin üstlendiği etkin görevleri korumak.
- ✓ Ebelik faaliyetlerinin genel medeniyete uyarlı olarak gerçekleştirilmesini sağlamak.
- ✓ Ebelik faaliyetlerini ahlaki kararlar almaya yöneltmek.
- ✓ Toplumun bireysel görüşlerini göz önüne almak ve bu yönde ebelik faaliyetlerini geliştirmek.
- ✓ İşi ve kariyeri konusunda tecrübeli davranışlar sergilemesi.
- ✓ Ebelik faaliyetlerindeki gelişmeleri takip ederek yeniliklere açık olmak.

Ebelik hususunda önemli ölçüde gelişmiş olan Yeni Zelanda Ebelik Konseyine Göre Ebeler İçin Yeterlilik Standartları şunlardır:

- ✓ Ebeler, bireyin hamilelik tecrübesi sürecinin tamamında koordineli hareket ederler.
- ✓ Ebe, aktif ve emniyetli ebelik hizmetini gerçekleştirmek için aktif ve teknik yeteneklerle geniş çaplı teorik ve bilimsel bilgiler ile gerekli olan hizmeti gerçekleştirir.
- ✓ Ebe, anne ve ailesinin sağlığı için yararlı faaliyetleri destekler kadının bu faaliyetlere yönelmesini sağlar.

İşe ait bilgi bazı, sağlık hizmetine desteğini göstermelidir. Hemşirelerin sağlığın bozulmaması ve iyileştirilmesi, rahatsızlıkların önüne geçilmesi, rahatsızlık ve rehabilitasyon esnasında lazım olan hizmeti hedefleyebilmesi ve uygulayabilmesi için gerekli yeteneklerinin olması lazımdır. Bu gereksinimlerden bazıları; hemşirelik felsefesini geliştirmesi, etkili iletişim kurması, ani düşünmesi, bilinçli olması, hayatı boyunca öğrenmeye çalışması, işine bağlı kalması, önderlik özelliklerini geliştirmesi, insanlara işini göstermesi, araştırmalar yaparak sonuçlarını ortaya gökmesi gereklidir (WHO, 2001:105).

Bu mesleğin hedefi doğrultusunda her zaman dinamik olması için belirli zaman dilimleri arasında sınav yapılmalı ve bu sınavların pek çok ülkelerde uygulandığı görülmektedir. Türkiye’de ebe-hemşire okullarında eğitimini tamamayan kişilere yeterlilik sınavı uygulanmamaktadır. Aslında insan sağlığını daha iyi şartlar altında, bilgi ve tecrübelerle okulunu tamamlayan bütün adaylara bu sınav yapılması şarttır.

Üç aşamalı verilen eğitim sistemi ile mezun olanlara ebe-hemşire adı verilmiş herkes istediği görevi yapabilen, sorumluluğa sahip yüksek okul mezunu ebe-hemşireler almış oldukları eğitim farkları nedeniyle oluşan beceri farklılıklarını ispat etme şansı elde edememişlerdir, Lakin yeni dönemlerde yapılan yeniliklerle ebelik eğitim bir aşamalı hale getirilmiştir.

Ama okullar arasındaki eğitim kalite ve farklılığından ötürü, aynı bilgi ve seviyede mezun verilememektedir. Uygulanması lazım olduğu düşünülen bu sınavla öğrenciler arasında farklılık saptanacak ve bu sayede bilgi ve becerisi yüksek olan öğrenciler kliniklerden işe başlayacaktır (Akbarak, 2003:380).

Lisans aşamasında sunulan ebelik eğitiminde, teorik bilgi daha fazla verilmiş olması uygulama alanı geri planda bırakmıştır. Öğrencilerin sınıfta eğitimi, okul içerisindeki aktivitelerini, araştırma gibi beklentilerin olması, uygulama alanındaki deneyimlerini azaltmaktadır. Bunun dışında uygulama alanın eğitimcilerle ortak kullanılmasından dolayı eğitimin başarıyla sonuçlanması çok güçleşmiştir. Bu sebeple bilgi, yetenek ve tutum olarak uygulama sahasında eğitim alan kişinin gereksinimleri yeteri kadar giderilmemektedir. Ebelik eğitimi yönergelerinde, eğitimin büyük ölçüde nitelik eğitimi olmasına karşın, bilimsel ve kurumsal kavramların önemli ölçüde ön plana çıkması teori ve uygulama ilişkisini güçsüz hale getirmiştir.

Ebe adayının yeteri kadar nitelikli seviyede eğitimini tamamlaması açısından milli düzeyde aşamalar seçilerek, bu aşamalara kapsayan yönergeler yapılmalıdır. Yönergeler, yenilikçi yapıda olmalı, gelişim ve niteliği üst seviyeye çıkarması amacıyla yerinde eğitim metotlarına başvurulmalıdır. Adayların beceri ve bilişsel alanda mesleki açıdan yeterli düzeyde olması gereklidir (Ay, 2007:241).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EBELİK EĞİTİMİN MALİYETİ

3.1. Harcama ve Maliyet Kavramı

Ekonomik anlamda harcama, bir işin başarılmasında harcanan değerler, kuvvet ve mallardan oluşan bütünü ifade etmektedir. Belli bir değer karşılığında fiilen ödeme veya ödeme yükümlülüğünde bulunmaktır. Maliyet ise bir birim ürünün üretilmesine harcanan paradır. Bir birim ürünün üretilebilmesi için işlenen, işleyen, tüketilen, kullanılan ve teknoloji girdilerinin parasal değeri, ürünün maliyetini oluşturur (Başaran, 2006:462).

Kişinin ücretli ya da ücretsiz olarak, kısıtlı imkanları türlü şekilde eğitim ve geliştirme faaliyetlerini oluşturmak ve bugün veya yarın sarf etmek için, toplumun türlü kişileri ve toplulukları arasında, paylaşırma hususunda gerçekleştirdikleri teşvikleri analiz eden bilim branşına eğitim ekonomisi denir (Ünal, 1996:12).

Eğitim ülke kalkınmasında önemli bir role sahiptir. Gerçek kalkınmanın birçok ülke tarafından fark edilip dikkate alınması yanı, bilgi ve belge üretimi, “Beşeri Sermaye” kavramını ekonomik analizlere sokarak gelişiminde büyük bir rol oynamıştır. Tüm bunların sonunda eğitimin ehemmiyeti son çeyrek yüzyılda büyük ölçüde değerlendirilmiş ve ülkelerarası büyüme ayrımlılıkları ekonomik farklarla değil kişisel gelişme endeksi (İGE) ile ölçülebilmektedir.

Eğitimin devlete bilançosu; kamusal ve özel öğretim giderleri ve cayma maliyetlerinden meydana gelmektedir. Zira eğitim başlığı altında devlet, eğitim kuruluşları, kişiler ve aileleri, firmalar ve özel kurumlar, istekli kişi ve kuruluşlar tarafından giderleri sağlamaktadır. Kuşkusuz ülkenin idare şekline nazaran vilayet iktidarları, mahalli idareciler (il özel idareleri, belediyeler, köyler), vakıflar, aile ve okul dernekleri, uluslararası kuruluşlar ve benzeri kuruluşlarda eğitim harcamaları yapmaktadır. Farklı seçenek bedelleri ya da fırsat maliyeti şeklinde de değerlendirilen cayma bedeli ise, topluluk ve kişiler için kullanılabilir. Kısıtlı kaynakların farklı şekilde değerlendirilmesi konusunda tercih de bulunmak, tercih edilmeyen seçeneklerden vazgeçmek, başka bir söyleyişle kimi ihtiyaçları giderme şansını yitirmek denebilir. Bireyler bir ekonomik faaliyet gerçekleştirerek gelir sağlayabilecekken çeşitli eğitim kurumlarında faaliyetlerini sürdürerek, para kazanmayı bırakabilir. Bu faaliyeti

sürdürmenin vazgeçme bedeli, işte çalışarak kazanılacak maddi güçtür. Toplum yönünden ekonomik karar mekanizması görevinde olan Devletin yatırımlarının yol yapımı şeklinde karara bağlanması halinde, aynı kaynaktan beslenen eğitim kuruluşları veya firmalardan nitekim vazgeçiliyor denilebilir. Bu hususu toplum hususunda toplumun cayma bedeli olarak adlandırabiliriz (Karakütük, 2006:219-220).

Kişi, kuruluş ve insanların istikbaline yatırım gerçekleştirilmesi ile bağlantılı olan eğitim, ekonomik ve sosyal hayattaki yenileşmede, başka bir söyleyişle alım gücü hayat standartlarının yukarılara çekilmesinde, önemli bir unsur olmuştur. Bu anlamda eğitim, ekonomik alanda gelişme, rekabet gücü ve artı verimlilik, sosyal noktadan bakıldığında fakirliğin önüne geçme, imkânların eşit dağılımı, katılımcılık, sosyal düzen ve çevrenin zarar görmemesi gibi politika noktalarının odak noktasında bulunmalıdır. Ekonomik ve sosyal gelişimlerdeki önemi nedeniyle eğitilmiş insan, kurumlar ve devletler için en önemli yatırım malı haline almış; eğitimin vasıfsal ve rakamsal şekilde geliştirilmesi ve eğitimde eşdeğer olmanın önemini gündeme taşımıştır (Saygılı, Cengiz ve Yavan, 2006:15).

Eğitim giderleri, kişinin eğitimini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen direk olarak veya farklı yollardan, kişisel veya toplumsal giderler, vazgeçme maliyetinin tutarı ile eğitiminden ötürü kişinin elde edeceği ek bedel ve emekli maaşlarında elde edeceği artılar gibi gelecek de ki tüm gelirleri ve üretime kazandıracığı artı faydaları karşılaştırarak "verimliliği" ön görmek amacıyla gerçekleştirilen alışılmış bir ekonomik çözümlemedir (Adem, 1993:127).

Eğitim giderleri, eğitim aşamaları itibarıyla öğrenim gören kişi adedi, hali hazırda kullanılan eğitim sisteminin altyapısı, devletlerin kazanç durumu, eğitimin toplum için ne ifade ettiği gibi çeşitli faktörlerle ilişkilidir. Giderler; kamu kaynaklarınca gerçekleştirilen giderler, özel sektörün gerçekleştirdiği giderler ve tüketim giderleri şeklinde kısımlardan meydana gelmekte ve kıyaslanabilirliğin sağlanması yönünden bütçe veya GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla)'ya oranıtısı şeklinde gösterilmektedir (Türkmen, 2002:18).

Eğitim giderleriyle alakalı çözümler genel olarak eğitim giderlerinin fazlalığı, yani eğitim giderlerinin GSMH içindeki payları; devletin eğitim için gerçekleştirdiği giderlerin fazlalığı, yani bütçeden eğitime pay edilen bütçenin GSMH bünyesindeki payları gibi kriterler ile gerçekleştirilmektedir. Eğitim giderleri dataları, eğitim giderlerinin, bu plasmanların faydasının kişi ve devlet bazında iyi analiz edilmesi oldukça önemlidir (Türkmen, 2002:18).

Eğitim giderleri, sosyal giderler göz önüne alındığında önemli payın ayrıldığı başlıklar arasındadır. Çeşitli gelişmiş devletlerin bütçesi analiz edildiğinde, önemli yatırımları arasında, savunma sanayi giderleri sonrasında eğitim giderlerine yer verildiği görülmektedir. Sebebi olarakda, eğitim icraatlarının sadece eğitim olarak görülmemesi farklı alanlarında gelişmesine ve oluşmasına direk etki de bulunması, iktisadi gelişme ve büyümenin merkez noktasını halinde olmasındandır. Eğitim giderleri yapılan bütün sosyal giderleri içerisinde en büyük paya sahip olan başlıktır. Sosyal alanda gerçekleştirilen giderlerin ortalama %70-75'i eğitim giderleri için harcanmaktadır (Karaarslan, 2005:43).

Eğitim giderleri çözümlenmesi, diğer bir anlamda giderleri sağlayan ve bu giderlerden faydalanan kesitler noktasından, eğitim için sağlanan imkânların ekonominin farklı noktalarına göre yerinin ve boyutlarının belirlenmesidir. Büyük manada yapılan eğitim giderleri, uluslararası kıyaslamalarda kullanılmaktadır. Böylece, devletin eğitime ayırdığı kaynak ile gelişmişlik seviyesi veya ekonomik kalkınması ile kurduğu bağın incelenmesi de yapılabilmektedir (Türköz, 2002:60).

3.2. Eğitimin Ailelere Maliyeti

Ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları, öğrenci ailesinin ödediği okul giderlerini, harçlar, kitap ve kırtasiye harcamalarını, okula geliş gidişteki ulaşım harcamalarını, okul üniforması harcamalarını, eğitimi devam ettirebilmek amacıyla sağlanan konaklama ve benzeri için gerçekleştirilen giderleri ve ödenen vergilerin eğitime için ayrılmış kısmı belirtmektedir (Baykul ve ark., 2002:16-17).

Kişinin eğitime harcadığı hakiki mali bedel ise, eğitimin doğrudan veya dolaylı maddi bedelinin ve cayma bedelini içerirse barındırır. Bu nedenle parasal maliyet; okul ücreti, kitap, kırtasiye şeklindeki unsurlar; dolaylı parasal maliyet ise yol, beslenme, giyim olarak harcanan giderlerdir. Ücretsiz eğitim, burs, ücretsiz yemek, eğitim harcamalarının vergiden bağımsız kalabilmesi vb. eğitimin kişiye maddi yükü hafifletici unsurlardır (Karakütük, 2006:220).

Alternatif maliyet ya da fırsat maliyeti olarak da kullanılan vazgeçme maliyeti ise, kişilerin eğitim süreçleri esnasında kazanç sağlayamadıkları kaybedilmiş paraları işaret eder. Vazgeçilen kazançlar bulunurken benzer bölümden mezun olmuş çalışmakta olan aynı yaştaki bireylerin kazançları göz önüne alınır. Vazgeçilen kazançlar, aynı yaşlardaki bireylerin ortalama gelirlerinden, eğitimini devam ettirirken diğer yönden kazanç sağlama düşüncesiyle bir yerde işe girmesi buna bağlı kazanılan ortalama geliri azaltarak ortaya çıkan miktarı belirtmektedir (Baykul ve diğerleri, 2002:17).

Vazgeçme maliyetini bulmada işlevsel zorluklar bulunmaktadır. Eğitime devam eden her bireyin, eğitimden kopup maddi yönden faal hayata geçtiğinde, direk olarak işe girebilmesi kati değildir. Vazgeçilen gelirin bulunmasında işsizlik hususunun göz önünde bulundurulması hesapların duyarlılığı ve güvenirliliği noktasında değerlidir (Türköz, 2002:62).

3.3. Eğitim Maliyeti Analizi

Eğitimin maliyetinin oranlanması, diğer bir yönden sınırlı kaynakları kullanarak çeşitli kesimlerin (devlet, aile, firma) kendileri için doğru bir neticeye ulaşmak, en iyi yararı elde etmek ve imkanları doğru şekilde pay etmek için gayret gösterme amacını hedefler. Harcama yapan tarafların çokluğu ve eğitimin kendi yapısının farklılığı eğitim maliyetlerinde de değişik yöntem ve tekniklerle hesaplanma yapılmasını gerektirmektedir (Türköz, 2002:61).

Eğitimin giderlerini belirlemede, eğitimin giderlerini çoğaltmada yararlanılan unsurların bedel ve ölçüsünü analiz edebilmek amacıyla kullanılan giderleri veriler aracılığıyla, toplam gider ve birim maliyet görülebilir. Gerçekleştirilen tüm giderler bir araya getirilerek toplam gidere ulaşılabilir.

Eğitimde birim ürün (çıktı) öğrenci olarak bilindiğinden, eğitim yönteminin zenginliğinin analizinde çokça uygulanan göstergelerden birisi öğrenci başına birim maliyettir. Ekonomik manada zenginliği elde etmek için, minimum girdi ile maksimum çıktı, niteliği azaltmadan, aksine fazlalaştırarak elde etmek gerekir. Gerçekleştirilen yatırım giderlerinin, eğitim almakta olan kişilere ulaştırılması maliyet noktasından sağlıklı hesaplamalar gerçekleştirilmesini zora sokar. Örnek olarak, kamulaştırma ya da bir okul için gerçekleştirilen giderler, bu okulda eğitim alacak öğrenci rakamıyla bağdaştırılmalıdır ki bu da okulun ayakta kalma yılıyla (50-100 yıl) ilişkilidir (Karakütük, 2006:218).

Bu noktada eğitimde asıl birim maliyet anlaşılabilmesi amacıyla, bir senede eğitime ayrılan gelirin, o sene eğitim almakta olan kişi sayısına oranlanması ve kişi düşen miktar görülebilir. Şüphesiz belli bir zamanın (örneğin son 5 sene) eğiliminin incelenmesinde, öğrenci başına hesaplanacak birim cari giderlerin belli bir senenin durağın ücretleriyle belirtilmesi reel maliyeti analiz etme şansı sağlar. Aynıyeten okul ve derslik başına maliyet ayrı ayrı da öğrenilebilir.

Eğitim maliyetini üretim sürecindeki girdiler arasındaki ilişki belirtir. Eğitimde maliyet, girdi seviyesini düşürerek ve gideri az eğitim teknolojisine başvurmak düşürülebilir. Hâlbuki gelişimini devam ettiren devletlerin birçoğunda harcamaların kalitesi azdır ve giderleri karşılanabilecek teknolojiler ile sınırlandırılmıştır. Eğitimde birim maliyeti düşürmek önem arz etmektedir. Fakat birim maliyeti düşürmek, eğitimin niteliğini düşürmek anlamına gelmemelidir (Karakütük, 2006:220).

Eğitimde maliyet; giderleri gerçekleştirenler açısından maliyet, giderlerin özelliğine göre maliyet, ekonomik ve parasal maliyet ve ödeneklerin harcanıldıkları programlara göre maliyet olarak incelenebilir (Adem, 1993:129-139).

3.4. Harcamaları Yapanlara Göre Maliyet

Eğitim harcamaları başlıca üç kurumca yapılmaktadır. Ev idareleri, eğitim kurumları ve devlettir. Ancak eğitim harcamaları yapan kurumlar ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğin vilayet devletleri, yerel idareler (il özel idareleri, belediyeler, köy muhtarlıkları, vakıflar, hayır kurumları, okul aile birlikleri, koruma dernekleri) vb. de eğitim harcamaları yapan kurumlar arasında sayılabilir. Burada ilk üç üzerinde durulacaktır (Adem, 1993:129-130).

3.4.1. Ev İdareleri

Ev idarelerinin eğitim harcamaları iki kümede toplanabilir. İlki tahsil, barınak veya hanede oturuyor olma, taşıt, giysi, gıda, ders kitapları, kırtasiye vb. konularda yapılan eğitim giderleridir. İkincisi ev idareleri vergi ödeyerek eğitim giderlerine dolaylı olarak katılmaktadırlar.

3.4.2. Eğitim Kurumları

Ülkenin genel yönetim biçimine göre, okullar, giderlerinin bir bölümünü kendileri karşılamaktadırlar. Fakat hiçbir ülkede, eğitim kurumları giderlerinin tümünü karşılamamaktadırlar.

3.4.3. Devlet

Devlet, devlet okullarının giderlerine; burs vererek, parasız yatılılık, kredi vb. olanaklarla ev idarelerinin eğitim giderlerine, kimi özel okullara yardım ederek özel ğretim kuramlarının giderlerine katkıda bulunmaktadır.

3.5. Harcamaların Niteliğine Göre Maliyet

Bu kısımda ev idarelerinin ve eğitim kurumlarının giderleri kesin olarak ölçülemediğinden yalnızca devlet giderleri ele alınabilmektedir (Adem, 1993:131-134).

3.5.1. Yatırım Giderleri Maliyeti

Bu maliyeti, okul yapıları için alınana yer, plan proje, yapının hayata geçmesi, teçhiz ve geniş çaplı restore harcamaları meydana getirmektedir. Yatırım maliyeti, eğitime kalıcı faydalanabilecek malzemeler kazandırmaktır.

3.5.2. İşletme Giderleri Maliyeti

Ticarethane harcamaları maliyeti tabirinden, geçerli veya basit giderler analiz edilebilmektedir. Nguyen Huu Chau eğitim harcamalarını, ekonomik amaçlarına göre, başlıca üç grupta incelemiştir.

Dolaysız Maliyet: Öğretim görevlisi, demirbaş eşya, kırtasiye, bakım ve ufak tadilatlar ayrıca diğer idare harcamalarının toplamına dolaysız maliyet demektedir.

Dolaylı Maliyet: İdare birim, hizmet personeli, genel idare, harcamaları (bazen tüm eğitim düzenini ilgilendiren, örneğin MEB merkez örgütü giderleri, üniversitelerin YÖK, Üniversitelerarası Kurul, Yüksek Denetleme Kurulu, Rektörlük vb.) direkt ve teşvik etme harcamaları içerisine alınmayan tüm diğer harcamalardan oluştuğuna işaret etmiştir.

Özendirme Maliyeti: Özendirme maliyetinin başlıca gayesi, ihtiyaç içerisinde olan öğrencilere destek olarak öğrenimlerinin devamlılığını temin etmektir. Bu başlık altında, öğrencilere kontrol ve tedavi, boş zamanı değerli kılma, kültürel ve sportif etkinlikler, öğrenci dernek, kantin ve yurtlarına gerçekleştirilen yardımlar ile burs, kredi vb. katkılar gözlemlenebilir.

3.6. Finansal Maliyet

Ekonomik çözümlmeyi eğitime uygularken, eğitimde maliyet/fayda analizi yaparken kimi yazarlar, maliyeti "parasal" ve "ekonomik" olmak üzere iki kümeye ayırmaktadırlar (Adem, 1993:134-135).

Parasal Maliyet: Eğitim kesiminde kullanılmış mali bütçenin toplamıdır. Diğer şekliyle, eğitim faaliyetlerinin işletilmesi amacıyla harcanılan cari, yatırım ve transfer giderlerinin tümüne parasal maliyet denilmektedir. Öyleyse parasal maliyetin çözümlenmesi görece olarak kolaydır.

Ekonomik Maliyet: Herhangi bir eğitim faaliyetinin gerçekleşmesi için lüzumlu fiziksel varlıkların ve olması önem arz eden hizmetlerin oluşturduğu toplam giderdir.

3.7. Ödemelerin Harcanıldıkları Programların Maliyeti

Ödemelerin harcanıldıkları programların maliyeti; yapım ve donatım, genel yönetim giderleri ve personel giderleri olmak üzere üç başlıkta incelenebilir (Adem, 1993:138-139).

3.7.1.Yapım ve Donatım

Eğitim kesiminde okul binalarının yapım ya da yatırım giderleri, DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) ve Milli Eğitim Bakanlığı yatırımcı daireler arasında "pazarlık" yoluyla saptanmaktadır. Okul binalarının yapımı tamamlandıktan sonra, büyük onarım ve donatım giderlerinin dışında kalan bakım, onarım vb. giderler bütçenin cari harcamalar bölümünden karşılanmaktadır. Dolayısıyla okul binalarının parasal maliyeti ve ekonomik maliyeti birbirinden farklı olacaktır.

3.7.2. Genel Yönetim Giderleri

Bu başlık altında kümelendirilen giderlere; demirbaş eşya ve kırtasiye, eğitim kesiminin merkez ve taşra örgütleri yönetim giderleri, kütüphane vb. giderler dahil edilebilir. Genel yönetim giderleri, çoğu kez bir yıl içinde

harcanıldıklarından (uzun ömürlü demirbaş eşya donatım giderlerine dahil edildiğinde), ekonomik maliyeti parasal maliyetine eşittir.

3.7.3. Personel Giderleri

Bu giderlere eğitim kesiminde, öğretmen, öğretim üye ve yardımcı öğretim personeli, öteki yönetici ve hizmetli personelin maliyetine, aylıklar ve aylıklar dışında kalan tazminat gibi ödemeler, emekli sandığı ve sigorta aidatları vb. giderlerin toplamı dâhildir. Personelin ekonomik maliyeti, parasal maliyetine eşittir.

3.8.Kamu Harcamaları ve Özel Harcamalar İçerisinde Eğitim Harcamaları

Eğitimin maliyeti; kamusal ve özel eğitim giderleri ve vazgeçme maliyetinden oluştuğuna göre; eğitim maliyeti, yapılan harcamalar bakımından kamu harcamaları ve özel harcamalar olarak iki grupta ele alınmaktadır. Bu harcamalardan birindeki artış veya azalmanın diğerini ne şekilde etkileyebileceğine ve eğitim maliyetinin daha çok hangi kesim tarafından üstlenildiğine dikkat çekmek bakımından burada kamu harcamaları kavramı üzerinde durmakta yarar görülmektedir.

3.8.1. Kamu Harcaması Kavramı

Devletin var oluşunun esas gayesi, halkın gereksinimlerini gidermektir. Bir devlete baplı yaşamını sürdüren bireylerin ortak gereksinimleri vardır. Bu gereksinimler birlikte yaşamaktan kaynaklanan, tek başına karşılanamayacak gereksinimlerdir. Korunma, adalet, emniyet, imar, sağlık ve eğitim bahsedilen gereksinimlere örnek olarak verilebilir. Devlet bireylerin ortak gereksinimlerini, kamusal mal ve görevleri gerçekleştirmek şartıyla gidermektedir (Karaarslan, 2005:37-38).

Devletin kamusal mal ve hizmetlerin sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği giderlere kamu harcamaları; bu gereksinimleri gidermek amacıyla oluşturduğu kaynaklara da kamu gelirleri adı verilmektedir. Nakit olarak ödemesi gerçekleştirilen, sorumlu bireylerce eyleme geçirilen ve zamanla kademeli bir şekilde artan kamu harcamaları, kamu gereksinimlerini gidermek içindir. Bunlar kamu giderlerinin esas özellikleridir. Bu tanımlamadan, kamu giderlerinin özelliklerini şu biçimde belirtebiliriz (Karaarslan, 2005:38):

1. Kamu makamları,

- Sosyal gereksinimler,
- Belirli kuralların dikkate alınması,
- Parasallık.

Kamu giderleri, satın alma hakkına sahip kişilerce giderilebilir. Tüm personeller isteklerine göre harcama yapamazlar. Kanun aracılığıyla yetkilendirilmiş çalışanlar harcama eylemini gerçekleştirebilir. Hatta giderin yasalarca ön görülmüş zaman göz önünde bulundurularak yapılması gerekmektedir. Kamu giderlerinin saptanmasında kurum ve ne tür giderlere ihtiyacı olacağının iyi saptanması gereklidir. Kamu giderleri kısıtlı veyahut geniş manada incelenebilir. Kısıtlı manda kamu giderleri merkezi yönetim giderlerini belirtmektedir. Geniş manada kamu giderleri ise merkezi yönetim giderleriyle birlikte sosyal güvenlik kuramlarının, yerel yönetimlerin ve KİT'lerin giderlerini de bünyesinde barındırır (Karaarslan, 2005:38).

3.8.2. Türkiye’de Kamu ve Özel Eğitim Harcamalarının Analizi

Eğitim tam manası ile kurumsal değildir. Yarı kurumsal oluşu elastik oluşumunu belirtmektedir. Malzemeleri piyasa ve kamusal nitelik sergilemesi, içerisinde bulundurulmuş konjonktürün niteliğini temel alarak değişken özelliklerinin olduğunu ifade etmektedir. Eğitim hizmetlerinin de içerisinde olduğu yarı kamusal mal ve hizmetlerden yararlanmak isteyen bireyler belirtilen fiyatları vermek zorunda kalabilmektedirler. Verilmesi gerek fiyat malzemenin piyasa ücreti değil, siyasi yetkililerce kararlaştırılan fiyattır. Fiyat piyasanın altından da

alabilir. Bu husustan faydalanacak kişinin ödeyeceği bedel toplumların gelişmişlik seviyesine göre farklılaşabilir (Karaarslan, 2005:40-41).

Eğitim alanı için gerçekleştirilen giderler; kazancın tekrardan pay ediminde bir araç olması, ekonomik gelişme ve iktisadi dengenin korunmasında görev alması sebebi ile yatırım giderleri şeklinde de adlandırılabilir. Fakat eğitim giderleri, gerçekleştirdiği kısa soluklu yararlar sebebiyle de tüketim giderleri şeklinde adlandırılmaktadır. Bu sebeple, eğitim hizmetlerinin senelerdir kamu sektöründe mi, yoksa özel sektörü tarafından mı gerçekleştirilmesi noktası münakaşaya sebebiyet vermiştir. Bu sorunun münakaşaya konu olan ölçüler özel ve sosyal getiri oranlarıdır.

Özel getiri oranı; oluşturulan yararları, giderleri kişisel hususta göstermek amacıyla değerlendirilmektedir. Halbuki sosyal getiri oranı; kazanılan toplumsal yarar ile toplumsal giderleri kıyaslamaktadır. Bu kıyaslamaya bakılarak türlü devletlerde gerçekleştirilen faaliyetlerde, ilk ve orta öğretimde sosyal kazanç oranısının; yüksek öğretimde ise özel getiri oranının yüksek olduğunu gösteren veriler ortaya çıkmıştır (Karaarslan, 2005:41).

Eğitim hizmetlerinin yapısından ötürü nitelikleri sebebiyle, bütün yarı kamusal malzemelerde bulunduğu gibi, hizmetin toplumdan gelecek tüm istekleri bütün devlette giderilecek seviyede kamu kesitince gerçekleştirilmesi gerekir. Çünkü eğitim seviyesinin artması, ekonomik gelişmeyi hızlandırarak milli gelirin de bu ölçüde büyüme gerçekleştirmesine neden olacaktır (Karaarslan, 2005:42).

Ülke kalkınması doğrultusunda ekonomi, sağlık, tarım, emniyet, turizm, eğitim vb. maddeler için istenilen maksada ulaşmak gelir sağlar. Bu sektörlerden herhangi bir başlığın daha fazla önemsenmesi, diğerlerini bir o kadar terk etmesidir. Devletlerin birey ve nesne kaynakları kıttır. Bu kıt kaynakların sektörler arasında önceliklere göre dağıtılması ve eğitim sektörüne ayrılmış olan parasal kaynakların da alt sistemlere dağılımı dengeli olmalıdır. Eğitim sistemine kaynak sağlanmasının sebebi ise eğitimin iktisadi büyümenin şartı halinde bulunmasıdır. Madde kaynakları fiziksel ve finansal harcamalardır. Malzeme

kaynaklarının miktarının gereksiniminden az olması, eğitim sisteminin sunacağı hizmetlerin niteliğini düşürebileceği için kaynaklar yeterince ve zamanında sağlanmalıdır. Türkiye’de kalkınma planlarında eğitim ve sağlık iki öncelikli sektör şeklinde nitelendirilmesine karşın, iktisadi tutum kararları aracılığıyla ilk olarak eğitim harcamaları sınırlandırılmaktadır. Oysa bir ülke eğitime kaynak ayırmadan kalkınabilseydi, hiçbir ülke kıt kaynaklarından önemli bir bölümünü eğitim sektörüne ayırmazdı. Ekonomiye yapılmış yatırımların etkisine sahip olan eğitim harcamaları, insan kaynağına yapılmış yatırım olarak kabul edilmektedir (Karakütük, 2006:221).

Devletin genel finansman kapasitesi içinde yetersiz kaldığında, yarı kamusal bir hizmet niteliği taşıyan eğitim hizmetlerinin finansmanını karşılamada yeni finansman model ve yöntemleri ortaya konulmaktadır.

Maliye teorisi alanında yapılan bilimsel araştırmalar sonunda eğitim kurumlarının yaptığı hizmetlerin faydasının bir bölümü topluma, bir bölümü de bu hizmetten faydalanan kişilere ait olduğu ortaya koymaktadır. O halde bu modele göre eğitim hizmetlerinin daha etkili olarak yürütülmesi için eğitim harcamalarının topluma olan faydasının vergilerle, bireye olan faydasının da harçlarla karşılanması savunulmaktadır. Böylece kamu + firma + aile (birey) olarak çok taraflı bir finansman modeli ortaya çıkmaktadır (Öztürk, 2002:15).

Bu modelin karşıtları ise eğitimin topluma yönelik bir karma mal olduğundan hareketle, öncelikli vatandaşlık hakkı, insan hakları ve demokrasiye katılım hakkı gibi hakların kullanılabilmesi için devletin bireylere eğitim vermesi gerektiği, dolayısıyla eğitim finansmanının kamu tarafından üstlenilmesi gerektiği savunulmaktadır. Şayet devletin eğitim için finansman kaynakları yeterli değilse, diğer sektörlerden kaynak aktarımı eğitim lehine yapılmalıdır. Sonuçta eğitim gören birey topluma daha yararlı olacak, bundan devlet de kazançlı olacaktır. O halde finansman tamamen kamu tarafından karşılanmalıdır. Bu finansman modeline göre eğitimin ve özellikle ilköğretimin devlet tarafından finanse edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Eğitimin finansman kaynaklarını ülkelerin içinde buldukları siyasal, ekonomik yapılarına göre çeşitlendirmek ve kamu, özel kesim, şirket, vakıf, dernek, aile, birey, uluslararası kuruluş vb. kaynaklardan finanse etmek olasıdır (Bircan, 1993; Akt. Öztürk, 2002: 15-16).

Türkiye’de ve azgelişmiş ülkelerde eğitimde uluslararası finansman yolunun kullanılması devletin eğitime daha az kaynak ayırma eğilimini arttırmıştır. Eğitim için uluslararası finansman örgütlerinden ve gelişmiş ülke hükümetlerinden alınan krediler, devletin eskiden eğitime ayırdığı kaynağı başka alanlara aktarmasını kolaylaştırmış; fakat dış borç yükünü arttırmıştır. Bugünkü eğilim, yapısal uyum programları kapsamında, yani kalkınma planları çerçevesinde alınan kredilerin bir parçası olarak eğitime kaynak ayrılmasıdır. Yapısal uyum programlarını Nazenin şöyle değerlendirmektedir (Öztürk, 2002; 16-17):

"Yapısal Uyum Programları" ile uygulanan neoliberal politikalar "yararlanan öder" mantığıyla, "sosyal devlet" kapsamında kamusal olan hakları özel teşebbüse devretmekte, devletin elinde kalanları ise ücretlendirilmektedir. “Eğitime ayrılan kaynakların kısılması ile birlikte özel sektörün eğitim yatırımları kamu kaynaklarıyla desteklenmiş, kamu kaynakları kullanılarak üretilen eğitim hizmetleri ise gittikçe niteliksizleşmiş ve eğitim maliyeti çeşitli biçimlerde velilerce karşılanmaya başlanmıştır. Böylece eğitimde yaşanan eşitsizliğin daha da artması yönünde bir süreç başlamıştır.”

MEB’in Yasalarına benzer öğrenim hizmetinin, yurttaşlara genellik, fırsat ve olanak eşitliği ilkeleri çerçevesinde sunulması gerekir. Bu ilkeler, eğitim planlarının hedeflerine yansır. Kalkınma planlarında da eğitim ve sağlık, öncelikli iki sektör olarak görülmüştür. Ancak, Türkiye’de eğitim ve sağlık hizmetlerine öncelik verilmesi, yakın senelerde kimi yazarlarca bu hizmetlerin maddi gereksinimlerinin devletçe giderileceği şeklinde belirtilmektedir. Fakat 1980 senesi sonrası ülkenin özellikleri ve sağlamış olduğu bakımlar anlamında fikirler sunulmakta, serbest piyasa ekonomisine geçiş amacı hızlı bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Farklı yönden de eğitim ve sağlık hizmetlerinin ücretinin faydalananlarca giderilmesi ve bu hizmetlerin devlet ile beraber özel kuruluşlarca da gerçekleştirilmesi, bu hizmetleri gerçekleştiren özel kuruluşların türlü indirim imkânlarından faydalanması, gibi düşünceler ileri sürülmektedir. Bu görüşleri, birçok kamu kuruluşu ve KIT'lerin özelleştirilmesi için yapılan yasal değişimler izlemiştir. Sonuçta son 25 yıllık dönemde bu hizmetlerin sunumunda özel kişi veya kuruluşlar da vazife üstlenmeye başlamışlardır (Karakütük, 2006:221-222).

Nitekim Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005) "Eğitimin genişletilmesinde merkezi yönetimin yanı sıra mahalli yönetimler, istekli kurumlar ve özel sektörün payı elde edilecektir. Özel Öğretim Kurumları Kanunu, türlü özendirme fırsatlarını sağlayacak formatta tekrar hazırlanacaktır" denilmektedir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın Devletin işlevleriyle ilgili Temel Amaç, İlke ve Politikaları içinde "Devletin kişiselleştirme yöntemiyle istihlal sahasından uzaklaşarak esas görevine önem vermesi ve rekabetçi piyasa uyumunu gerçekleştirme görevini dünyadaki gelişmeleri göz önüne getirerek yapılması gereken değişikliklere devam edilecek" denilmektedir (Karakütük, 2006:222).

Bu çerçevede 2004 Yılı Programında "özel sektörün eğitime çokça yatırım gerçekleştirmesi hedefiyle 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu öncelik olmak üzere ilgili kanunlarda düzenlemeler gerçekleştirilecektir." denilerek özel sektörün eğitimdeki yatırımları özendirilmektedir (Karakütük, 2006:223).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007-2013) "Öncelikli sektörler grubunda olan eğitim ve sağlık sektörlerinin kamu yatırım hissesi çoğaltılacaktır. Eğitim için harcanan giderler eğitimde eşitliği tesis edecek şekilde kullanılacaktır. Tüm eğitim aşamalarında özel sektörün hissesi çoğaltılacak, kamu kaynaklarının gereksinimi çok olan kısımlara iletilecektir. Etkin bir kalite değerlendirme ve denetim sistemi kurulması şartıyla özel yükseköğretim kurumlarının hayata geçirilmesine izin verilecektir" denilmektedir (Karakütük, 2006:222).

2002 yılına kadar Türkiye’de eğitim harcamaları MEB, YÖK ve resmi üniversitelerin GSMH içerisindeki paylarının toplamından oluşmaktaydı (DİE, 2004). 2003 yılında yapılan “2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması”, eğitim alanında yapılan tüm harcamaları (hane halkı, vakıf, dernek, şahıs vb., diğer bakanlık ve kurumların eğitime ayırdıkları paylar) kapsamı nedeniyle eğitimde kamu ve özel kaynaklardan yapılan harcamaların kıyaslanabilirliği açısından öncelikle 2002 yılı verileri üzerinde durulmasında yarar gözlenmektedir.

Tablo 1. Eğitim Seviyelerine Göre Öğrenci Başına Eğitim Harcamaları (2011-2017)

Eğitim seviyesi	Yıl	Eğitim harcaması (Milyon TL)	Öğrenci başına yapılan harcama (TL)	Öğrenci başına yapılan harcama (ABD \$)
Okulöncesi	2011	4 126	3 528	2 103
	2012	4 972	4 461	2 477
	2013	5 313	4 980	2 614
	2014	6 587	5 893	2 689
	2015	7 222	6 078	2 231
	2016	9 035	7 062	2 333
	2017	10 487	7 328	2 005
İlkokul	2011	16 938	2 631	1 568
	2012	19 153	3 229	1 793
	2013	20 354	3 646	1 914
	2014	23 542	4 288	1 956
	2015	25 530	4 736	1 738
	2016	28 227	5 505	1 819
	2017	29 211	5 782	1 582
Ortaokul	2011	12 506	2 754	1 641
	2012	16 446	3 189	1 771
	2013	19 369	3 513	1 844
	2014	22 621	4 222	1 926
	2015	24 243	4 628	1 698
	2016	30 168	5 569	1 840
	2017	32 599	5 846	1 600
Ortaöğretim	2011	18 255	3 838	2 287
	2012	22 208	4 532	2 516
	2013	26 797	5 104	2 679
	2014	30 444	5 453	2 488
	2015	34 998	6 075	2 229
	2016	42 325	7 256	2 397
	2017	50 347	8 750	2 395
Yükseköğretim	2011	25 482	10 697	6 375
	2012	30 262	11 766	6 533
	2013	34 207	12 157	6 380
	2014	39 547	12 707	5 798
	2015	43 256	12 463	4 574
	2016	50 978	13 487	4 456
	2017	53 808	13 652	3 736

*TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2011-2017

Tablo 1'i incelediğimizde eğitim seviyelerine göre öğrenci başına eğitim harcamaları yıldan yıla artış sağladığı görülmektedir. İlk olarak okulöncesi eğitim seviyesinde, 2011 yılında 4.126 milyon TL iken 2017 yılı rakamlarına

baktığımızda 10.487 milyon TL'ye yükseldiği görülmektedir. Öğrenci başına düşüne harcama ise 3.528'den 7.328'e çıkmıştır. İlkokul seviyesini incelediğimizde, eğitim harcamaları, 16.938'den 29.211 milyon TL'ye ulaşmıştır. Ortaokul seviyesine baktığımızda, yıllara göre artış sağlanmış ve öğrenci başına düşen harcamada yükselmiştir. Ortaöğretim seviyesinde de olduğu gibi ciddi bir artış sağlanmıştır. 2011 yılında 18.255 milyon TL iken 2017 yılına gelindiğinde bu rakam 50.347 milyon TL ye ulaşmıştır. Ve son olarak yükseköğretim seviyesine baktığımızda en yüksek harcamaların bu seviyede gerçekleştiği istatistik verilerine göre doğrulanmıştır. Gerek eğitim harcaması, öğrenci başına yapılan harcama ve dolar olarak harcamalar yıllara göre artmıştır. 2011 yılında 25.482 milyon TL iken 2017 yılına gelindiğinde bu rakamın 53.808 milyon TL'ye yükselmiştir. Kısaca eğitim seviyelerine göre, eğitime harcanan miktar yükselmiştir.

Tablo 2. Finans Kaynağı ve Eğitim Seviyelerine Göre Devlet Harcamaları 2011-2017

Devlet harcamaları					
Eğitim düzeyi	Yıl	Toplam	Toplam devlet	Merkezi	Yere
Okulöncesi	2011	4 126	2 963	2 808	155
	2012	4 972	3 411	3 225	186
	2013	5 313	3 632	3 400	233
	2014	6 587	4 491	4 383	108
	2015	7 222	5 222	5 129	92
	2016	9 035	6 502	6 421	81
	2017	10 487	7 419	7 300	119
İlkokul	2011	16 938	13 467	12 772	695
	2012	19 153	14 716	13 935	781
	2013	20 354	15 520	14 570	951
	2014	23 542	17 817	17 382	435
	2015	25 530	19 733	19 388	345
	2016	28 227	21 783	21 509	275
	2017	29 211	22 263	21 932	331
Ortaokul	2011	12 506	9 192	8 702	490
	2012	16 446	11 936	11 287	650
	2013	19 369	14 443	13 559	883
	2014	22 621	16 533	16 133	400
	2015	24 243	18 046	17 732	314
	2016	30 168	21 969	21 692	277
	2017	32 599	23 722	23 369	353
Ortaöğretim	2011	18 255	12 101	11 892	209
	2012	22 208	14 409	13 999	410
	2013	26 797	17 782	17 006	776
	2014	30 444	19 680	19 315	364
	2015	34 998	23 061	22 750	311
	2016	42 325	27 712	27 435	277
	2017	50 347	32 619	32 220	399

*TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2011-2017

Tablo 2’yi incelediğimizde eğitim seviyelerine göre baktığımızda devlet harcamalarında düzenli olarak artış sağlanmıştır. Okulöncesi eğitimde harcanan tutar, 4.126’dan 10.487’TLye yükselmiştir. İlkokul düzeyinde, 2011 yılında 16.938 iken, 2017 yılında ise, 29.211 TL’ye yükselmiştir. Bir başka seviyede ise ortaokul harcamaları, 12.506’dan, 32.599 TL artış sağlamıştır. Son olarak ortaöğretim seviyesi ise, 2011 yılında, 18.255 TL iken, 2017 yılına bakıldığında ise, 50.347 TL ye artış sağlamıştır.

Tablo 3. Finans Kaynağı ve Eğitim Seviyelerine Göre Eğitim Harcamaları, 2011-2017

Devlet harcamaları					
Eğitim düzeyi	Yıl	Toplam	Toplam devlet	Merkezi	Yere
Genel ortaöğretim	2011	10 382	5 954	5 814	140
	2012	12 233	6 847	6 570	277
	2013	14 309	8 024	7 506	518
	2014	15 654	8 223	7 993	229
	2015	18 187	9 255	9 079	176
	2016	21 684	10 767	10 603	164
	2017	26 366	12 337	12 092	245
Mesleki ortaöğretim	2011	7 873	6 146	6 077	69
	2012	9 975	7 562	7 429	132
	2013	12 488	9 757	9 500	257
	2014	14 789	11 457	11 322	135
	2015	16 811	13 806	13 671	134
	2016	20 640	16 945	16 832	113
	2017	23 981	20 282	20 128	154
Yükseköğretim	2011	25 482	21 587	21 533	53
	2012	30 262	24 911	24 844	67
	2013	34 207	27 847	27 750	97
	2014	39 547	32 153	32 099	55
	2015	43 256	35 551	35 499	52
	2016	50 978	43 584	43 525	59
	2017	53 808	45 465	45 394	71

*TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2011-2017

Yukarıdaki tabloda genel ortaöğretim eğitim seviyesinde en yüksek, 2017 yılında 26.366 TL harcama yapılmıştır. Mesleki ortaöğretim seviyesinde ise, 2017 yılında, 23.981 TL harcama gerçekleştirilmiştir. Son olarak yükseköğretim seviyesinde diğer seviyelere göre eğitim harcaması 53.808 TL olarak kayıtlara geçmiştir. Genel olarak devlet harcamalarında eğitim seviyesine göre harcamalarda artış sağladığı görülmektedir.

Tablo 4. 2006-2018 Yılları Arası Eğitim Bütçesi (TL)

YILLAR	MEB BÜTÇESİ	YÖK	ÖSYM	TOPLAM EĞİTİM BÜTÇESİ
2006	16.568.145.500	5.846.822.761	171.921.000	22.586.889.261
2007	21.355.634.000	6.586.692.000	191.717.000	28.134.043.000
2008	22.915.565.000	7.318.284.650	152.077.000	30.385.926.650
2009	27.446.778.095	8.772.719.225	150.170.000	36.369.667.320
2010	28.237.412.000	9.355.457.600	150.865.000	37.743.734.600
2011	34.112.163.000	11.503.927.500	160.192.000	45.776.282.500
2012	39.169.379.190	12.743.603.000	232.559.000	52.145.541.190
2013	47.496.378.650	15.227.760.500	291.996.000	63.016.135.150
2014	55.704.817.610	16.939.010.000	359.980.000	73.003.807.610
2015	62.000.248.000	18.493.252.000	364.238.000	80.857.738.000
2016	76.354.306.000	23.590.696.000	445.303.000	100.390.305.000
2017	85.048.584.000	25620.450.000	408.536.000	111.077.570.000
2018	92.528.652.000	27.761.363.000	537.550.000	120.827.565.000

*MEB Bütçesi Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2006-2018

2006 yılında MEB'nin bütçesi 16.568.145.500 TL iken aradan geçen 13 yılda 92.528.652.000 TL'ye yükselmiş; Yüksek Öğretim Kurumu bütçesi 5.846.822.761 TL'den 27.761.363.000 TL'ye; ÖSYM bütçesi 171.921.000 TL'den 537.550.000 TL'ye çıkmıştır. MEB bütçesi aradan geçen 13 yılda % 458,5, YÖK bütçesi % 374,8 ve son olarak ÖSYM bütçesi ise % 212,7 artış olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Ayrıca 2006 yılından 2018 yılına kadar toplam eğitim bütçesinde % 435 oranında artış görülmektedir. Bütçeden ayrılan paylardaki büyüklük ve artış oranları incelendiğinde eğitim harcamalarında en büyük payın MEB'e ayrıldığı, aynı zamanda 13 yılda en fazla pay artışının yine MEB'na ait olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Vazife ve tarihi gelişim açısından bakıldığında ebeliğin sağlık dalları içerisinde önemli bir birim olduğu söylenebilir. Ebelik faaliyetleri hamilelik, doğum, doğum sonrası ve yeni doğan bakım hizmeti ile birlikte bayanlara bütün hayatı süresince hizmet sunmayı amaçlamaktadır.

Ebelerin insanları eğitici görevler üstlenmesi, sağlık bakımlarının gerçekleştirilmesinde ve sağlık problemlerinin giderilmesinde üstlendikleri görevin ne denli değerli olduğunu göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlamış olduğu ebe; hamilelik esnasında, doğumda ve doğumdan sonraki zamanlarda annelere lazım olan hizmet ve danışmanlığı sunmak, sıradan doğumları kendi sorumluluğunda gerçekleştirmek ve yeni doğan bakımını yapmak amacıyla eğitim almış bireydir.

Ebelik, kendi alan bilgilerinin yanı sıra, gerekli görülen durumlarda sağlık ekibinden bir birey gibi davranabilen kişilerin sürdürmekte olduğu bir meslektir. Ebeğin sağladığı hizmet anne ve bebeğin sakınan tedbirler, anne ve bebekteki normal olmayan belirtileri fark etme, sağlıksal destek vermeyi ve bu desteğin olmaması durumunda acil müdahaleyi kapsar.

Sağlık hakkında bilgi sahibi olmak ve eğitimini almak yalnız bayanlar için önem arz etmemektedir. Ebe hastane ve kliniklerde değil çalışma alanının hemen hemen her noktasında vazife üstlenebilir.

Zamanın en köklü ve eski mesleklerinden ebeliğin çalışma alanı yalnız doğum bazında nitelendirmek yanlış olacaktır, geniş çalışma alanına sahiptir ebelik. Mesleğin dönemlerinde ebelik eğitimi doğum, gebelik ve yeni doğan bakımı göz önünde bulundurularak sağlanmaktaydı. 1950 senelerinde servikalsmear alma, 1960 yıllarından itibaren ise doğum kontrol metotları ebelik alalına giriş sağlamıştır. Osmanlı Döneminde harem ve eve giriş sağlayabilen özgür bir çalışma ortamına sahip olan sağlık personeli ebedir.

Bir öğrenci için devlet, okul binası, araç-gereçler, yurtlar, gibi harcamalar yapmaktadır. Kişi ise, forma, kırtasiye, barınma, ulaşım, yeme-içme gibi harcamada bulunmaktadır. Bir ülkenin kalkınmasında o ülkenin eğitime ayırdığı maliyet çok önemlidir.

Çünkü bir öğrencinin eğitim hayatı sona erip mesleki hayatı geçtiği zaman devlet için yararlı işler yapacaktır bu da devletin ekonomi düzeyini yükseltecektir. Ayrıca bir ülkenin gelişmişliğini eğitim ve sağlık düzeyi gösterir. O devlet özellikle ebe gibi sağlık alanında eğitim almış ve görev yapmış kişiler yetiştirdiği de daha çok gelişme gösterecektir.

Netice itibariyle insanlara nitelikli ebelik bakımı sağlanması sosyal bir hizmettir. Nitelikli hizmetin sağlanmasında en önemli faktör kaliteli eğitim almış ve kendini geliştirmiş bireylerin iş hayatına kazandırılması ile sağlanabilir. Ebelik eğitimi amaçları ve hatları ülke gereksinimi neticesinde şekillenmiş eğitim programları ile vasıflı eğitimciler aracılığıyla ve yerinde uygulama alanına sahip eğitim kuruluşlarında sağlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adem Mahmut, (1993). Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:172.
- Afşar Muharrem, (2009). Türkiye’de Eğitim Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Akın Semiha, (2010). Dünden Bugüne Ebelik, I.Ulusal ve Uluslararası Katılımlı Ebelik Öğrenci Kongresi Kongre Kitabı, İzmir.
- Apay Serap Ejder, (2014). “Geçmişten Günümüze Ebelik: Tarihi Bir İnceleme”, Lokman Hekim Dergisi, Cilt:4 Sayı:2.
- Arslan Hediye, (2008). Ebeliğin Doğası ve Doğum Şekli Üzerine Etkisi. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Cilt:1, Sayı:2.
- Balsoy Erkaya Gülhan, (2015). Kahraman Doktor İhtiyar Acuzeye Karşı-Geç Osmanlı Doğum Politikaları, Can Sanat Yayınları, İstanbul.
- Başaran Ethem İbrahim, (2006). Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Ekinoks Yayınları, Ankara.
- Baykul Yaşar, Uslu Semsettin, Sevilengül Orhan, Sayar Kemal, Küçükturan Güler ve Küçükkocaoğlu Güray, (2002). İlköğretim Okullarının Maliyet Analizi Araştırması, Başkent Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Besim Ömer, (1933). Ebelik ve Doğum Bizde Nasıldı ve Ne Haldedir?, Sıhhat Almanakı, Kader Matbaası, İstanbul.
- Beydilli Daşdibi Emine, (2001). Ebelerin Görev, Yetki ve Sorumluluklarını Algılama Durumlarının Belirlenmesi ve Geliştirilen Ölçeğin Geçerlilik ve Güvenirliğinin İncelenmesi, İzmir.
- Beydilli Daşdibi Emine, (2007). Ebeliğin Dünü ve Bugünü, Ankara.
- Üstünel Burhanettin, (1971). Ebelik ve Tarihi Gelişimi, Zeynep Kamil Tıp Bülteni, Cilt:3, Sayı:4, Baha Matbaası, İstanbul.
- Çalışkan Şadan, Karabacak Mustafa, ve Meçik Oytun, (2013). Türkiye’de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisi. Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim Bilimleri Dergisi.

- Çiçek Rüya Gizem, (2009). Ebelik Son Sınıf Öğrencilerinin Ebelerin Görev Tanımları ve Yeterlilik Alanlarına Göre Kendilerini Değerlendirmeleri, DEÜ, SABE, YYLT, İzmir.
- Çivi Yeliz, (1989). Ebelerin Kişisel ve Mesleki Niteliklerinin Doğum Hizmetlerine Etkisi. Hemşirelik Bülteni.
- DPT., (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 2001-2005. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan8.pdf>, 18/03/2019.
- Duru Celal Muhittin, (1943). Köy Ebelerine Rehber, İdeal Matbaa, Ankara.
- Atıcı Elif, ve Erer Sezer, (1980). Türk Kadınlarının Tıp Eğitimine Başlama Süreci ve İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi'nden Mezun Olan İlk Kadın Hekimler, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt: 35 Sayı:2.
- Erdil Selin, (1994). Son 20 Yılda Hemşireliğin Stratejisi, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu.
- Eren Nevzat ve Uyer Gülten, (1993). Sağlık Meslek Tarihi ve Ahlakı, Ankara.
- Güler Hilmi ve Gerçek Selçuk, (2007). Çağdaş Ebelik Rollerini, 1.Ulusal Ebelik Sempozyumu Özet Kitabı, İzmir.
- Güner Serdar, (2012). Ebelik Bölümü Öğretim Üyelerinin Bakış Açısından Türkiye'de Ebelik Mesleğinin Profesyonelleşme Sürecindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri, MEÜ, SABE, Mersin.
- Hayran Osman, (1998). Sağlık İnsan Gücünün Sınıflandırılması Sağlık Hizmetleri El Kitabı (Ed.O. Hayran-H. Sur), İstanbul.
- Karaarslan Erkan, (2005). Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi. Maliye Dergisi.
- Karakütük Kasım, (2006). Yükseköğretimin Finansmanı. Millî Eğitim Dergisi.
- Karanisoğlu Hacer, (1997). Hemşirelik ve Ebelik Eğitiminde Bir Model. 4. Ulusal Hemşireli Eğitimi Sempozyumu (Uluslararası katılımlı), Kıbrıs.

- Kayacı Selin, (2006). Sağlık Yüksekokulları Ebelik Bölümü Öğrencilerinin Ebelik Mesleği Hakkındaki Görüşlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ), Sağlık Bilimleri Enstitüsü (SABE), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Kitapçıoğlu Gülşah, (2000). Bornova Sağlık Grup Başkanlığı Bölgesinde Görev Yapan Ebelerin İş Güçlüğü Faktörlerinin Belirlenmesi ve İş Doyumu, Tükenmişlik, Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkisi, Ege Üniversitesi (EÜ), Tıp Fakültesi (TF), Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İzmir.
- Koç Emine, (2011). İstanbul'daki Kadın Doğum ve Çocuk Hastanelerinde Çalışan Ebelerin Görev Yetki ve Sorumluluklarını Algılamaları ve İş Doyumlarının Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi (İÜ), SABE, İstanbul.
- Köker Hulisi Ahmet, (1997). Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Doğum ve Ebelik Tarihi, Doğum ve Ebelik Tarihi, Editör: Ahmet Hulisi Köker, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Kayseri.
- Ögenler Oya, Kadioğlu Selim ve Uzel İlter, (2009). "Klasik Tıp Döneminde Ebeler, Kadın Hekimleri ve Kadın Hekimler" MEÜ Sağlık Bilim Dergisi.
- Özkan Ömer, (1990). Sağlık Meslek Tarihi ve Ahlakı, İstanbul.
- Öztürk Şermin, (2002). İlköğretim Okullarının Finansman Kaynakları (Ankara İli Polatlı ilçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sağlam Nejdet, (2013). Türkiye'de Ebelik Mesleğinin Gelişimi Ebelikte Eğitim (Ders Notları), Ondokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ), Uzaktan Eğitim Merkezi (UZEM).
- Şehsuvaroğlu Bedi, (1968). Ebe, Ebe Mektebi, Ebe Okulları, İstanbul Ansiklopedisi, Cilt:9, Koçu Yayınları, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık, (2013). Devlet Memurları Kanunu <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf>.

- T.C. Resmi Gazete, (2013). Bazı Üniversitelere Bağlı Olarak Sağlık Yüksekokullarının Kurulması Hakkında Karar' <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?homeMttptp://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22805.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22805.pdf>.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, (2011). Ulusal Sağlık Programı Çerçevesinde Mevzuat Uyumlu, Kişilerin Serbest Dolaşımı, Ankara, <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-9047Zh/serbest-dolasim.pdf>.
- Taşkın Lale, Eroğlu Kafiye, Terzioğlu Fisun, Vural Murat ve Kutlu Ömer, (2004). Doğum Öncesi Dönem, Doğum Eylemi, Doğum Sonu Dönem, Jinekolojide Bakım, Hemşireler ve Ebeler İçin Doğum ve Kadın Sağlığı Uygulama Rehberi, Ankara.
- Taşkıran Nimet, (1973). Türkiye’de Ebelik Eğitimi, Haseki Tıp Bülteni, Cilt: XI, Sayı:3.
- Tıllak, Jandhyala, (1989). Education and Its Relation to Economic Growth, Poverty, and Income Distribution: Past Evidence and Future Analysis. Washington, D.C., World Bank Paper 46, <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED319669.pdf>. .10.03.2019.
- Türk Ebeler Demegi, (2013). Ebeliğin Tarihçesi, http://www.turkebelerdemegi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=30
- Türkmen Fatih, (2002). Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması. DPT, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Türköz Şemsettin, (2002). Türkiye ‘de Ortaöğretim Yatırımları ve Verimliliği. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uludağ Seyfettin, (2010). İlk Doğum Evini Kuran, Besim Ömer Paşa’nın Kadın Sağlığı ve Haklarına Katkıları, Geçmişten Günümüze İstanbul’da Sağlık Kongre Bildiri Kitabı, İstanbul.
- Yıldız Sıtkı, (2000). Eğitim Sürecinde Ortaya Çıkan Kayıpların Gerçek Maliyetlerin Hesaplanmasındaki Önemi. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/147/yildiz.htm>,

Yılmaz Sema, (2011). Ebelikte Akademisyenlik, I. Uluslar Arası ve II. Ulusal Ebelik Kongresi Kongre Kitabı, Safranbolu.

Yılmaz Neşe, (2009). Ebelik Programı Öğrencilerinin Ev Ziyaretlerinde Karşılaştığı Güçlükler, Cumhuriyet Üniversitesi (CÜ), SABE, YYLT, Sivas.

Yörük Selda, (2011). Balıkesir Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü 4. Sınıf Öğrencilerinin Birinci Basamak Uygulama Becerilerine Yönelik Eğitim Programının Geliştirilmesi, DEÜ, SABE, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Yurdakul Mine, (2010). Ebelik Lisansüstü Eğitim: Mevcut Durum ve Hedefler I. Ulusal ve Uluslar arası Katılımlı Ebelik Öğrenci Kongre Kitabı, İzmir.

İnternet Kaynağı

http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018

http://www.egitimreformugirisimi.org/wpcontent/uploads/2017/03/KaynakBilgiNotu.29.06.17.web_.pdf

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Figen Şafak
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 1978/Kırkkale/Keskin
İletişim : miracefe_f-b@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu	2012

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2004	Suşehri Merkez Sağlık Ocağı	Ebe
2011	Zara Devlet Hastanesi	Ebe
2016	Sivas Numune Hastanesi	Ebe